

Lennart Ramberg

Donald Meltzers estetiska konflikt och dess avspeglings i kliniskt arbete

Del 1 och 2

Artiklen er fra:

Matrix

Nordisk tidsskrift for psykoterapi

Nr. 2, juli 2008 og Nr. 3, oktober 2008

Tidsskriftet udgives af **Dansk psykologisk Forlag** og udkommer fire gange om året.

Den faglige redaktion består af:

Göran Ahlin, docent i psykoterapi, Stockholm

Helge Holgersen, førsteamanuensis/ass. professor i klinisk psykologi, Bergen

Peter Ramsing, overlæge, Center for Spiseforstyrrelser, Århus

Hanna Sitter Randén, klinisk pedagog, leg. psykoterapeut, Stockholm

Svein Tjelta, specialist i klinisk psykologi, Bergen

Yderligere oplysninger og bestilling af abonnement – se www.dpf.dk

Meltzers estetiska konflikt och dess avspeglingar i kliniskt arbete

Del 1

Skillnaden mellan en estetisk och narrativ inriktning av den psykoanalytiska kliniken samt en presentation av Meltzers estetiska konflikt

Matrix 2008; 2, 120-145

Lennart Ramberg

I artikeln diskuterar jag skillnaden mellan, och betydelsen av, att befinna sig i ett apprehensivt, estetiskt lyssnande jämfört med att enbart lyssna till ordflödet och uppbyggnaden av olika narrativ i den psykoanalytiska processen. Donald Meltzers begrepp den estetiska konflikten beskrivs. Oftast uppträder den som tydligast på tröskeln mellan den schizo-paranoida och den depressiva fasen i den psykoanalytiska processen. Några kliniska vinjetter ges för att illustrera synsättet och begreppet.

Inledning

Idenna artikel, som publiceras i två delar, varav denna är den första, har jag för avsikt att närmare beskriva och klargöra betydelsen av Donald Meltzers

Lennart Ramberg, utbildningsanalytiker i Svenska Psykoanalytiska Sällskapet, IPA, IFPS. Leg.läk. specialist inom barn och ungdomspsykiatri. Sandbacksgatan 1, SE-11621 Stockholm, Sverige. Tel: 0046-8306877. Lennart.ramberg@telia.com. Hemsida: www.lennartramberg.se.

begrepp den *estetiska konflikten*¹. Det är ett begrepp som Donald Meltzer fört fram, därtill inspirerad av Wilfred Bion, Ella Freeman Sharpe (1937), filosofen Susanne Langer och andra. Det avser att beskriva den hänförelse, förundran men också bävan som Meltzer menar att det nyligen födda barnet upplever inför den tillräckligt goda modern och hennes gåtfulla inre. Denna passionerade upplevelse av modern ligger till grund för senare möten av likartade slag, om än kanske inte lika omvälvande.

Vidare söker jag visa att när analytikern/terapeuten införlivat detta begrepp i sin klinik leder det till att hans relaterande till patienten övervägande blir av icke diskursiv karaktär (Langer, 1942) och därmed alltmer antar formen av ett *estetiskt förhållningssätt*. Att på ett diskursivt plan söka förstå (eng. comprehend) vad patienten förmedlar är viktigt, men än viktigare för den analytiska processen är att analytikern kan vara relativt oreserverat öppen (eng. apprehensive) inför det som patienten förmedlar och vad som sker inom honom själv i ett företrädesvis icke diskursivt modus. Än hellre att han kan befinna sig i bionsk drömskhet (reverie) utan intention (choiceless awareness, Kelman ref. Krishnamurti, 1971).

Hur 'apprehension' med dess helhetsupplevelse kan ställas mot 'comprehension' och urskiljning beskrivs i en inledande vinjett.²

Jag beskriver också hur den kliniska teorin historiskt sett alltför mycket kom att domineras av comprehension vilket ledde till att analysen blev alltför narrativ (se t.ex. Fenichel, 1946, och senare Langs, t.ex. 1978). Utvecklingen från mitten av förra seklet har gått mot en mer öppen och intersubjektiv riktning av analysen. Det gäller även för den postkleinianska traditionen som med Bion – Meltzer öppnar upp mot ett generellt, som jag menar, estetiskt förhållningssätt.

Exempel på den estetiska konflikten visar sig under den s.k. tröskelfasen i analysen (Meltzer, 1967) då patienten börjar komma in i den depressiva posi-

1 På svenska har Björn Salomonson (2006) tidigare beskrivit den estetiska konflikten. Jag vill i detta sammanhang också nämna Jon Morgan Stokkelands (2003) artiklar *Drömmen som metaforens arnested* som företräder ett liknande synsätt som denna artikel och i mycket har inspirerats av samma skriftställare som jag. Jag läste dem nyligen och har därför inte refererat dem i texten. Jag rekommenderar dem eftersom de är skrivna på *ett sätt* som ligger närmare det icke diskursiva tankeflödet än denna artikel.

Då denna artikel skrevs (2007) hade jag heller inte läst Grotsteins (2007) bok *A Beam of Intense Darkness*, som har ett med denna artikel besläktat synsätt.

2 Jag har ej funnit adekvata uttryck på svenska, varför jag låter de engelska termerna kvarstå. Se f.ö. följande fotnoter.

tionen. Han upplever då kanske för första gången denna konflikt fullt ut. Jag ger ett exempel på en dröm som illustrerar detta.

I artikelns andra del beskriver jag närmare tröskelfasens karaktär och plats i den psykoanalytiska processen. Jag vidareutvecklar och komplicerar därvid det estetiska synsättet. Slutligen presenterar jag en längre *klinisk beskrivning* på hur övergången till den depressiva konflikten kan te sig i en analys. Jag koncentrerar mig därvid på hur patienten öppnar sig för en mer estetisk upplevelse av världen, dvs. hur patienten i tröskelfasen börjar gå ur sin narcissistiska position och öppnar sig mot världen genom att börja se dess skönhet i olika små detaljer: hon börjar få ett sant passionerat intresse, +K (Bion, 1962), för livet.

Bions och Meltzers uppfattning om den analytiska dialogens väsen har likheter med andra traditioners synsätt

Ett liknande synsätt företräds av systemteoretiskt orienterade analytiker såsom Harold Kelman (1971) och Andras Angyal (1965), samt finns övergripande filosofiskt beskrivet av Susanne Langer, Gregory Bateson (1979) och vidareutvecklat av Bradford Keeney (1983). Detsamma gäller senare decenniernas spädbarnsforskning (såsom Trevarthen, 1996, Tronick, 2007, Daniel Stern³, 1985, 1998, 2004).

Den relationella (Mitchell & Aron, 1999), sedermera intersubjektiva, psykoanalytiska traditionen (Ehrenberg, 1992, Stolorow & Atwood, 1992, Donnel B. Stern, 2003, Beebe & Lachmann, 2002, Knoblauch, 2000) har på många sätt en likartad förståelse av den psykoanalytiska processen. Den är emellertid uttalad skeptisk mot den äldre kleinianska traditionen. I Meltzers senare skriftställning (1984, 1988, 1992), som refereras till i denna artikel, intar den estetiska konflikten och därmed ett estetiskt förhållningssätt en huvudposition. Det synsättet som där framställs av honom finner jag väl förenligt med den intersubjektiva traditionen – och berikar denna – även om det kliniska arbetet kan skilja sig en del från denna tradition. Jag tänker mig att det sannolikt är avhängigt av att en analys med en frekvens av 3-4 gånger per vecka under flera år kliniskt ter sig annorlunda jämfört med en med en mindre tidskrävande sådan. Jag ser dem tentativt som olika begränsade paradigmer (Molander, 1983)

3 Ej att förväxla med Donnel B. Stern (2003) som också skriver i en intersubjektiv tradition.

Det beskrivna synsättet låter sig väl förenas, om än på en annan logisk nivå, med ett modernt neurovetenskapligt tänkande om hur psykoanalysen kan tänkas påverka hjärnan i dess funktion (Levin, 1991, Ramberg 1998a, Schore, 1994, 2003).

Ordet: Pekfingret som skiljer himlen från jorden

En patient i psykoterapiutbildning, som tidigare gått i en långvarig och, vad jag kan förstå, en för honom genomgripande psykoterapi, gick i analys hos mig. Han hade följande dröm om en av sina handledare:

”Jag drömmer att jag befinner mig på gården på ett dagis som ligger strax utanför det hus där jag gick i min psykoterapi. Kring gården löper ett rött staket, som utgör en gräns mot vattnet nedanför berget, som gården byggts på. Därifrån har jag en underbar utsikt över Riddarfjärden och Gamla Stan (i Stockholm). Himlen är klart blå och staketet vackert rött. På gården befinner sig flera i min utbildningsgrupp och andra jag känner. Så kommer handledaren, som i drömmen benämns Kernberg från Enköping (mindre stad som patienten undervisat i) in från vänster i synfältet och går mot höger samtidigt som han talar till dem. Han är mycket charmig och liksom förför alla med sitt tal. Samtidigt drar han, utan att de andra lägger märke till det, sitt finger längs staketets övre kant och åtskiljer på så sätt – i meningen för tydligt isär – himlen från staketet-jorden så att ett ”tomt” mellanrum bildas dem emellan. Jag inser att han därmed inte bara förstör upplevelsen av det sköna panoramat, utan också själva *verkligheten*, men detta ser alltså inte de andra. Jag blir upprörd och vaknar då han är på väg att dra sitt finger rakt över, genom, en kraftig ek, som står där i verkligheten och utgör en del av staketet.”

Handledaren är mycket respekterad och kan väl tala för sig. Patienten själv är rejält konkurrensinriktad. Han är dock kritisk till handledarens syn på psykodynamisk psykoterapi; en syn som på många sätt skiljer sig från hans tidigare psykoterapeuts.

Förutom kastrationstema, lojalitetskonflikt, en eventuell klyvning och annat, finns här en emotionell upplevelse av livet och den inre världen i dess estetiska dimension, inom vilken varje presentation är hel och därför odelbar. Denna upplever patienten att handledaren med sina ord skär itu.

Med Freuds (1915, sid. 190-195, speciellt illustrationen sid. 194) terminologi skulle man som en analogi kunna säga att i drömmen objekt-föreställningen – hela den sköna synen – länkas till ord-föreställningen genom att ett differentierande pekfinger åtskiljer himmel från jord. I den handlingen urskiljer handle-

daren med både pekfinger och ord de olika begreppen himmel och jord, analogt med Bibelns "I begynnelsen var Ordet". Senare, vid hotet av en annalkande kastration, åtskiljs de helt från varandra. Objektföreställningen som utvecklats under apprehension står i början av drömmen i dialog med ordföreställningen, comprehension, men denna dialog upphör under kastrationshotet.

Finns här också hotet från mig, analytikern? Risken finns ju att jag med mina tolkningar allvarligt skall rubba den inre värld som han arbetat sig fram till tillsammans med sin förra terapeut.

Han har kanske inte tillräckligt bearbetat konflikterna i sin inre värld. Kanske är den sköna synen en idealisering av hans inre värld och av terapin, en syn som kanske understöts av terapeuten? Kanske, vilket är något annat, har han inte med hjälp av ord (comprehended⁴) tillräckligt bärkraftigt kunnat formulera livsberättelser (narratives) av sitt liv på ett sådant sätt att de i djupet har integrerats inom honom.

Han själv har kanske ännu inte kunnat individuera sig tillräckligt ur sin terapi för att tryggt kunna urskilja den som ett estetiskt objekt. Han kanske inte har skaffat sig en tillräckligt bra "kostym", psykisk hud, (Bick, 1968, Anzieu, 1987/2000) i form av ett tillräckligt väl fungerande symboliserande själv (Ramberg, 1992), för att kunna ta emot och integrera mina verbala tolkningar. Det leder i sin tur till att jag i hans ögon riskerar att allvarligt inkräkta på hans integritet, och därför kan destabilisera hans inre.

Han står inte ut med risken att mitt pekfinger, min förståelse och min kunskapsstradition, skall börja diktera den verbala symboliseringen av hans inre värld.

Den emotionella erfarenheten uttryckt i form av icke-verbala, presentational, symbolism

Jag avser emellertid med denna illustration visa på ett annat fenomen:

Den estetiska upplevelsen och den emotionella erfarenheten har en viss egenhet gemensam.

4 Comprehension (lexikon): fattningsförmåga, verklig förståelse, riktig uppfattning, läsförståelse. I detta sammanhang menar jag att mening innebär att söka omfatta det man meninggör.

De kan bara tas emot som upplevelser. Man kan enbart ta emot dem i ett tillstånd av apprehension⁵, d.v.s. då man intuitivt anar och upplever skeendet på ett icke-verbalt sätt.

Det är ett grundläggande och övergripande faktum att ta till sig, när jag i det följande tänker beskriva Meltzers begrepp den estetiska konflikten. Det är något helt annat än den process, när man i ord söker omfatta, comprehend, och uttrycka vad upplevelsen innehåller och vilken mening den kan ha för en.

Filosofen Susanne Langer som varit viktig både för Donald Meltzer, Meg Harris Williams och mitt eget sätt att förstå Mind⁶ och dess väsen, talar om framställande, presentational⁷, symbolik i motsats till diskursiv verbal symbolik: Ett konstverk talar till en, eller talar inte till en. Det är en kroppslig angelägenhet. Tänk t.ex. på hur andningen förändras och hur man kan få gåshud under upplevelsen av ett konstverk.

Man tar ställning för konstverket, eller förkastar det, som en helhet. Först efteråt, när man väl fått en upplevelse och man s.a.s. via sin direkta empati (Langer, 1967)/sin resonans (J. Sandler, 1992) tagit konstverket till sig, börjar man att arbeta med det. Eller snarare: arbetar det inom en. Man får behov att reagera, eller hellre, att förmedla sig om det. Och då kommer de diskursiva orden och man kan efter en tid i värsta fall förledas till att tro sig ha förstått (comprehended) konstverket, varvid det dör inom en. Vi kan påminna oss danserskan Isadora Duncans svar på frågan, vad hon ville uttrycka med sin dans: "Kunde jag det skulle jag inte ha utfört dansen" (ref. Bateson, 1967).

Detsamma gäller när vi i en interaktion med en annan viktig person får en emotionell erfarenhet. Vi tar in den andres emotioner via spelet av uttryck i hans ansikte (Ekman, 2003) och skimret i hans ögon. Därefter börjar vi i en 'apprehensive' sinnesstämning låta upplevelsen som helhet gripa oss och därmed matcha sitt innehåll med vårt eget inre (symboliserande) själv.

Gäller detta analytikerns möte med en patient, som, likt konstverket, söker förmedla sig till analytikern medelst en tillblandning av inkräktande identi-

5 Apprehension (lexikon): gripande, anhängande; fattningsförmåga; farhåga, fruktan, oro.

6 Meltzer (1984) refererar i boken Dream-Life till Langers bok (1942) Philosophy in a new key, Harris Williams' (2005) till den och Langers (1953) bok Feeling and Form, och jag (1992) till Langers (1967, -72, -82) essä Mind: An Essay on Human Feeling 1-3.

7 Langer (1967), vol. I, sid. 84: "Artistic import requires no interpretation. It requires a full and clear perception of the presented form. And the form sometimes needs to be construed before one can appreciate it."

fikation och β -element, och analytikern kan härbärgera (contain) patienten väl – dvs. kan omvandla materialet till α -element – kan han i tysthet – via (kommunikativ) projektiv identifikation – i sin tur förmedla en adekvat förståelse av innehållet till patienten. Det sker inte sällan genom att det inom analytikern spontant uppstår en verbal metafor eller bild föreställning – ett annat "konstverk". Om så sker menar jag att han förmedlat en "tyst tolkning". Om patienten, sig ovetandes, tar den till sig uppstår ofta i efterloppet nya konstruktiva skeenden hos patienten, som tycks avspegla en ny insikt (Ramberg, 1987, 1989).

Detta släktar till Freuds (1915, engelska sid. 194, svenska, sid. 176⁸) konstaterande att det omedvetna hos en person kan kringgå det medvetna hos en annan och direkt reagera på dennes omedvetna.

När analytikern tolkar på ett medvetet plan, har han övergått från icke diskursiv, och eventuellt för honom själv omedveten, kommunikation, till medvetet diskursivt tänkande (comprehensible) och tal.

Ett möte mellan två personer behöver emellertid varken i verkligheten eller i den virtuella verkligheten, drömmen, ge upphov till en emotionell erfarenhet och det kommer då ej att symboliseras. Mötet hanteras i stället operationellt eller på ett förinlärt sätt, med den följd att vi inte lär oss något nytt. Om det gäller en psykoanalytisk process fördjupas denna sannolikt inte.

Patienten i vinjetten var troligen inte öppen för 'comprehension' i handledningen, vilket en psykoterapeut måste vara. Sannolikt hade den emotionella erfarenheten som hade aktualiserats inom honom av handledarens försök till att få min patient, den blivande psykoterapeuten, att comprehend, väckt ännu obearbetade konflikter till liv hos honom.

Drömmens funktion

Bion (1992, J.P. Sandler, 2005)⁹ och Langer (1967-1972) beskriver drömtänkandet som människans sätt att omvandla de skeenden hon är del av till en för henne användbar kunskap. Oftast lever vi och handlar utan att medvetet

8 Se besläktade exempel i Norman & Ylander (1999, Crafoord, sid. 19, Norman, 131)

9 Se gärna Bions utveckling via uppslagsordet dreamwork-alfa i Sandler, 2005. Observera att det mesta Bion säger om dreamwork kommer från Cogitations (1992), som han inte själv publicerade. Efter vad jag kan förstå har han fram t.o.m. Attention and Interpretation inte presenterat en sammanhängande teori om drömfunktionen och ställt den i förhållande till Freuds. Detta trots att i stort hela senare verk handlar just om drömtänkandets grundläggande betydelse för uppkomsten av psyket!

uppleva det (Stern, 2004). Om emellertid någon händelse väcker känslor inom oss blir vi medvetna och fokuserar oss på att lösa problemet. Det kan kräva att vi arbetar med det under dagen. Det sker med hjälp av (Bion, 1962; en stipulerad men okänd) α -funktion som omvandlar händelserna till α -element, vilka tillsammans möjliggör drömtänkande. Om inte det är tillfyllest för att begripliggöra och hantera problemet, omformar psyket detta till en serie drömsekvenser eller en drömbild med åtföljande känslor, som driver oss till ytterligare försök till bearbetning.

Först när vi med hjälp av vår symboliseringsförmåga kan införliva de för oss viktigaste meningarna drömmen givit upphov till kan vi släppa den. Den har fullgjort sin funktion att ge oss utvidgad kunskap om livet.

Drömmar kan också användas för att avlasta psyket från integrativt arbete. Freud (1900, 1915) menade ju att drömmen var ett sådant försök; att medelst regression återföra en ordföreställning till en visuell objektföreställning.

Jag tänker mig att båda funktionerna ständigt är verksamma under drömframställningen. Drömmar under analysen kan ha syftet att överantvarda svärsmält material till analytikern (β -element, β -screen). De är då ofta emotionellt flacka men kan vara nog så "påtvingande" i sitt försök till att få analytikern att via massiv (Bion 1959/1993), inkräktande (Meltzer, 1986, 1990) projektiv identifikation¹⁰ ta över dem (Joseph, 1989, Segal, 1986, 1991).

Att finna den Dolda Konflikten och göra den Rätta Interventionen

Freud var mycket intresserad av Sherlock Holmes och hans kluriga sätt att lösa mysterier. Självt var han i många avseenden lik denne detektiv de första 25 åren av psykoanalytiskt tänkande. Kunde man bara *lista ut hemligheten* – först

10 Klein (1946/1989) menar att excessiv klyvning (splitting) och projektiv identifikation ger upphov till en störd personlighet medan en normal projektiv identifikation kan ge upphov till en introjektiv identifikation och således är del i den normala utvecklingen. Bion (1959/1993 stycke 96) gör den skillnaden begreppsmässigt tydligare när han använder sig av normal resp. massiv projektiv identifikation. Meltzer (1986, sid. 65-69, 1992) gör åtskillnaden mellan normalt och patologiskt än klarare, när han talar om normal projektiv identifikation som kommunikativ; detta eftersom denna process utgör grund för ett normalt, utvecklande tänkande och därför tillåter härbärgering på ett fruktbart sätt (container). Narcissistisk och därmed patologisk är däremot den inkräktande identifikationen, eftersom den inkräktar på objektet och därmed utgör ett primitivt försvar, ett claustrum, avstängd från en fruktbar härbärgering. Härbärgeraren (container) står således i motsättning till claustrum. Se vidare på svenska i Efterord (Ramberg, 1995).

i form av det ursprungliga traumat, och senare de latent drömtankarna som dolde sig bakom de manifesta drömmarna, och beskriva resp. tolka dessa för patienten – skulle hon tillfriskna. Melanie Klein (1928) går t.o.m. så långt att hon säger att aggressiviteten, dödsdriften, leder till att det lilla barnet söker kliva in i moderns kropp för att upptäcka/erövra den. På det sättet grundläggs kunskapsdriften.

På 80-talet kom Strachey (1934), i moderniserad tappning av Robert Langs (t.ex. 1978), att dominera det psykoanalytiska fältet för många: Kunde man väl förstå den adaptiva kontexten, och sätta denna i förhållande till patientens inre värld, då och bara då kunde man göra en *riktig motativ tolkning*. Denna skulle i sin tur leda till en förändringsprocess inom patienten.

Alla dessa tankegångar bygger på föreställningen att patientens svårigheter har sin grund i en eller flera gåtor/konflikter, och att dessa går att lösa om man bara kan finna *det riktiga svaret*.

Frustrationsteorin leder i sin förlängning till en narrativ psykoanalys

Psykoanalysens huvudfåra utgår än idag huvudsakligen från en frustrationsteori med Freuds (1920) exempel som prototyp; det där barnbarnet drar i en trådrulle för att inom sig söka återskapa den frånvarande modern. Med de tidigare vedertagna fem, numera fyra sessionerna per vecka uppstår en rytm med närhet och korta separationer samt av och till längre uppehåll. Analytikern försöker genom tolkningar gradvis åstadkomma en desillusionering av patientens omnipotenta försvar, samtidigt som han för patienten söker klargöra hans omedvetna driftsönsknningar, så att de i framtiden skall kunna tillfredsställas på ett mer realistiskt sätt än tidigare.

Detta ledde till en klinisk teori, som huvudsakligen byggde på ett verbalt utbyte mellan patientens berättelse och analytikerns tolkningar... samt ofta stumma tystnader.

I närvaro av objektet: Hur modern förändras från subjektivt objekt till subjekt

Den engelska -50-70-tals-psykoanalysen representerad av verk skrivna av Winnicott och Bion närmar sig en kvalitativt annorlunda hållning. Den före använder sig av begreppet holding samt rekommenderar försiktighet med att utdela tolkningar, och den senare inför begreppen reverie (översatt till drömsk-

het, men engelska termen bibehålls i denna artikel) och härbärgerare/härbärgerad (container/contained).

Så t.ex. beskriver Winnicott (1958) i artikeln Förmågan att vara ensam, hur barnet lär sig att vara för sig själv, *tillsammans* med modern till skillnad från att vara ensam, lonely. Han visar vidare (1969) hur barnet – först då det lustfyllt inom sig kan förstöra den verkliga modern utanför sig – i den akten samtidigt mister föreställningen om sig själv såsom varande ett med en del av moderns förmodade egenskaper i form av ett *subjektivt objekt*¹¹. Först efter denna akt kan modern träda fram som ett fristående subjekt för barnet. Det lilla barnet förlorar i den processen (under symbiosen) i språngvisa steg och under svår konflikt sitt allvetande och sin omnipotens.

Jag vill påminna om att samma process vidtar återigen under närmandefasen – dvs. 18-24 månaders ålder. Barnet framstår då för första gången *medvetet inför sig självt* som ett skört och beroende subjekt. Under den här perioden tänker sig också många att vår karaktär och våra djupa konfliktsystem grundläggs¹².

Klein (1937) menade att barnet fr.o.m. 4-6 månaders ålder kunde uppnå den depressiva positionen och bli ett subjekt i meningen att det samtidigt kunde uppleva sitt hat och sin kärlek till modern som en hel person. Barnet får då ett behov att gottgöra den skada det upplever sig åsamka modern i sin fantasi. För Meltzer (1967) är det inte möjligt att gottgöra, vilket är en gammaltestamentlig föreställning. Han (1988) menar i stället, att barnet först nu har möjlighet att *medvetet* inför sig själv våga befinna sig i den *estetiska konflikt* som jag i fortsättningen kommer att beskriva.

Jag anser att när Meltzer, inspirerad därtill av Bion, myntar begreppet den estetiska konflikten, för in ett kvalitativt nytt *estetiskt synsätt* inom den kleinianska traditionen: en *postkleiniansk* teoretisk och klinisk tradition har uppstått.

11 Se hur han utvecklar aggressionsbegreppet i Ramberg (2006)

12 Winnicott tycks för mig huvudsakligen tala om den presymboliska perioden och Meltzer kan också tyckas fokusera på denna. Lägg dock märke till att vi inte utvecklas i faser utan snarare genomgår en ständig (epigenetisk) utveckling. Samma konfliktsystem återkommer således senare under utvecklingen, men då i en annan, och oftast mer sofistikerad skepnad. Det är emellertid en avsevärd skillnad att ha tillgång till symboliskt tänkande, men också riskfyllt, då först nu med symboliseringens hjälp ett skeende medvetet kan generaliseras. Mahler, Kernberg och Stern, när han beskriver de första konflikterna mellan det verbala och icke verbala självet, menar att under närmandefasen sker grundläggande, eller *väljer* barnet att symboliskt befästa tidigare procedurellt anlagda, konfliktlösningar. Om det är svårt kan barnet välja att dissociera. Denna process fortgår in i perioden för oipalkonflikten.

Den psykoanalytiska processens olika faser enligt Meltzer.

Meltzer (1967, Etchegoyen, 1991) beskrev i början av sin skriftställning hur man kunde dela in den psykoanalytiska processen i olika faser:

1. Insamling av överföringen,
2. Uppsortering ur den geografiska förvirringen – upplösningen av de grövsta massiva (inkräktande) projektiva identifikationerna möjliggör differentieringen mellan själv och objekt samt yttre värld och inre;
3. Uppsortering ur zonala förvirringar – Samspelet mellan de erogena zonerna och deras fysiska funktioner (objekt) har i psyket transformerats till inre uppblandade och oklara delobjekt i den psykiska realiteten. De blir genom uppsorteringen bättre förankrade i den inre världen, förtydligas och urskiljer sig därmed från varandra. Som en följd finner de ett mer organiskt sätt att relatera till varandra, vilket i sin tur leder till en mer sammanhållen inre föreställningsvärld.
- 4a. På tröskeln till den depressiva positionen, eller tröskelfasen, som denna artikel fokuserar på, uppstår en inre kamp mellan att upprätthålla den omnipotenta kontrollen över den inre modern och att erkänna sitt beroende henne. I Meltzers (1988, 1992) senare arbeten beskrivs detta som den estetiska konflikten. Denna beskrivs närmare nedan.
- 4b. I den depressiva fasen (positionen) har patienten (enligt Meltzer, ej säkert Klein) gått ur sin narcissistiska position och har därmed slutligen klargjort, och inför sig själv erkänt, gränsen mellan själv och objekt. Han har då uppnått en sådan tillit till sina inre objekt och deras reparativa förmåga, att han i djupet vågar inse, och med lust bejaka, att sann tillfredsställelse endast uppkommer i relation till omgivningen.
5. Avslutningsfasen, "avvänjningen", "bröstets död", karakteriseras av arbetet kring separationen, och innebär också erkännandet av vikten av analytikerens närvaro i stunden (under själva överföringssituationen) och uppskattningen av analysen som ett estetiskt objekt.

Denna utveckling av den psykoanalytiska processen utgår från Meltzers erfarenhet med barn, men också med vuxna. Min egen erfarenhet gäller enbart vuxna. Jag har då ofta sett att de sista faserna är beroende av, och ofta sammanvävda i, varandra: krisen vid tröskelfasen aktualiseras ofta först då ett avslutningsdatum för analysen bestämts.

Den estetiska konflikten

Meltzer (1988) visar att barnet redan i livmodern har en relation till modern via moderkakan. Och förhållandet dem emellan växlar mellan att vara harmoniskt relaterande och att störas av våldsamma och tvära kast.

Barnets liv utanför moderns kropp tydliggör det fysiska beroendet (Hofer, ref. Taylor, 1987) till modern som i sin tur leder till ett psykiskt beroende. För att kunna upprätthålla sin autonomi behöver barnet få möjlighet att härbärga sina svårsmälta upplevelser som modern möjliggör genom sin förmåga till reverie, för att barnet sedan skall kunna återta dem i form av α -element (Bion). Födelsen är givetvis en stor förändring men likväl bara en, om än överväldigande, emotionell erfarenhet som barnet gör.

Modern och barnet är som outgrundligt skönast för varandra i början av barnets liv, menar Meltzer. Modern försvinner emellertid efter några veckor eller någon månad in i det som Meltzer kallar postpartum-depression och barnet självt överväldigas så småningom av den känslomässiga kraften hos den estetiska konflikten, och går in i den paradoxalt nog tryggare schizoparanoidea positionen¹³.

Vi har väl alla sett ett litet barn, kanske efter amning, under stillsam, klar uppmärksamhet ('alert inactivity' Brazelton, 1984) iaktta modern.

Den estetiska konflikten¹⁴ är ett uttryck för och resultat av den emotionella känslostorm, den passion, som uppstår inom barnet – och senare i derivaderad form hos oss vuxna – till följd av upplevelsen av moderns skönhet, hennes

13 Meltzers tankar har bekräftats av många spädbarnsforskare. Piontelli (1992), som har undersökt fosters liv i livmodern, Stern (1985), Tronick (1998), Trevarthen (1979) m.fl. som har studerat små barn bekräftar Meltzer när de visar på hur barnet från start relaterar intersubjektivt med modern som åtskilda individer.

Pine (1990) har beskrivit hur en symbios med modern närmast är oundviklig för barnet med den fördunkling av världen och dess gränser som därav följer. Den senare kan ses som ett resultat av att barnet överväldigas av skräck, längtan och lust och därmed förvirring och därmed går in i den paranoidea/schizoida positionen.

14 Den börjar när barnet får se modern och diar henne för första gången. Barnet upplever då det goda bröstet i form av fysisk tillfredsställelse inombords samtidigt som det ser mammas ögon/bröstvårter och bröst, det sköna, men börjar samtidigt uppleva konflikten med att ha en underkropp og egna drifter i form av anal aggressivitet och sexualitet, samtidigt som det snart måste erkänna att moderns sexualitet är riktad till fadern och barnet står utanför den relationen – Meltzers från antiken tagna begrepp the nuptial chamber. Den vuxne inser att barnet inom sig i sitt försök att kontrollera och erövra objektet upplever sig löpa risken att skada objektet.

förmåga att ge tillfredsställelse, samtidigt som det lilla barnet i nästa stund upplever glupande lust och en vilja att bemäktiga sig henne. Allt detta upplever barnet i sin kropp och genom sina sinnen. Flera månader senare vill det också veta vad som försiggår i hennes inre, vad hon känner och senare också tänker samt också kunna bestämma över hennes inre liv.

Moderns besjälade yttre och gåtfulla inre väcker *hänförelse*, glädje, men också *förundran* växlande med *fruktan och bävan* (Kirkegaard, 1843). Barnet känner också *misstänksamhet*, vilken i värsta fall kan övergå i avund.

Passion är ett specifikt och distinkt svar inom det lilla barnet inför det estetiska objektet i den meningen att de bionska (1962) vektorerna +L (Love), +H (Hate), +K (Knowledge) samverkar i den stunden¹⁵. Det är således ett *passionerat sökande efter kunskap – kännande-tänkande-i-ett – och därför skört*. Det kan enkelt splittras upp igen eller övergå i sina minusformer: trygghetssökande bekvämlighet, cynism, vulgaritet och perversion.

Meltzer söker illustrera den estetiska konflikten genom att citera poeten John Keats (1795-1821, 1952, ref Meltzer, 1988). Denne skriver att poesi och skönhet är intensiva upplevelser, men att döden är intensivare. Den är livets högsta belöning och dess beskärda del. "Beauty is truth, truth beauty". De är 'meant as one', at-one-ment¹⁶. Det är uttryck från gnostikerna (Barnstone & Meyer, 2003, Scholem, 1955) som bl.a. återkommer i Shakespeares¹⁷ sonetter,

15 Bion är den förste som utvecklar en affektteori i egentlig mening inom psykoanalysens huvudfåra (s.k. mainstream). Det är emellertid inte en affektteori i den mening som Tomkins (1962) eller Panksepp (1998) beskriver, eftersom Bion inte beskriver de olika emotionerna och andra motivkrafter på ett separat sätt. Han beskriver mer den sammanlagda riktningen och kvaliteten i den emotionella erfarenheten eller avsaknaden av en sådan.

16 Men väl också från gnostikerna, när de beskrev den subjektiva mystiska upplevelsen av att vara ett med det "gudomliga varat".

17 Romantikerna är påverkade av Shakespeare och Bion av båda. Det är därför av intresse att känna till att Hank Whittemore (2005), efter vad jag kan förstå, övertygande visar att Edward de Vere, den 17:e earlen av Oxford under pseudonymen Shakespeare skrev Shakespeares Sonetter. Enligt honom skrev Oxford dem i ett försök att hävda att hans och drottning Elisabeths "illegitima" son, earlen av Southampton, var rättmätig arvtagare till Englands krona efter drottningens frånfalle. Han skrev sonetterna i form av "kodat" språk där den skönskrivna poesin samtidigt stod för dolda viktiga påståenden. För att lyckas i detta dubbla uppsåt använde han sig av all sin bildning vilken även omfattade gnostikerna. Han beskriver sin arbetsmetod, sin 'invention', mitt i sonettsamlingen i sonetterna 76-77.

(Noten fortsätter nästa sida)

och som Bion (1965, 1970) nyttjar när han talar om att vara i O: the numinous realm of the unconscious; it can become but it cannot be known to one. Orden atonement och 'at one meant' kan höras lika och för ju tanken till att uttrycket 'att bli ett med varandra' utgör en försoning. Tänk t.ex. om Lucifer, som blev utsparkad av Gud, blev resp. ville bli återförd!

Meltzer skriver att den estetiska konflikten kanske bäst uttrycks i mötet med den gåtfulla, skrämmande och farliga vita kaskelot, som dyker upp ur havet i boken Moby Dick. Några i båtens besättning upplever bävan, medan båtens befälhavare Ahab till priset av sitt och andras liv absolut skall fånga in den (via inkräktande projektiv identifikation).

Lösningen på den estetiska konflikten, menar Meltzer (1988), finner man inte genom att söka lösa gåtan (om moderns inre värld), eller genom att ta reda på (föräldrarnas) hemligheter¹⁸ utan genom att bearbeta den inom sig själv¹⁹ med hjälp av sina egna inre objekt. De senare utvecklas just under själva konflikten och det påföljande drömarbetet, en process som tar år eller kanske bryts i förtid.

(Note 17 fortsat)

Southampton hade som sitt motto: All for One, One for All. Kronan var ämnad för honom, 'At-One-me(ant)', och skulle samtidigt utgöra gottgörelse-försoning mellan drottningen och Oxford (Atonement i svensk övers. gottgörelse, försoning). De senares förening kan t.ex. utläsas av sonett 14: Truth and Beautys's Doom and Date. Oxfords motto var Nothing truer than truth. Och Elisabeth beskrivs som Venus: Love and Beauty. Uttrycket 'Beauty is truth, truth beauty' ses av Whittemore som en omskrivning för att förhoppningen om att Oxfords och Elisabeths son, earlen av Southampton, skulle ärva tronen genom att gifta sig med den dåvarande riksmarskalkens dotter; att den förhoppningen var föråldrad och därmed utdömd. Shakespeare/de Vere menade naturligtvis samtidigt att truth and beauty hörde samman.

När Gösta Friberg & Helena Brodin föreslog detta i sin bok Täcknamn Shakespeare (2006) beskrevs det som fabler på en del av dagspressens kultursidor. De förefaller dock få alltmer stöd för sin tes. Även Freud blev ju småningom övertygad om att det var de Vere, vilket han första gången antydde offentligt då han fick Goethe-priset (1930). Uttrycken 'at one ment' och 'truth and beauty' får på det sättet en ytterligare, och för Oxford och hans närmaste viktigare, betydelse än innebörden för senare tiders läsare. Vi associerar sonettornas innehåll till en gnostisk, och senare judisk och kristen mystiks, föreställning om den individuella själens sammansmältning med Gud samt mänsklig förälskelse av hetero- eller homosexuell art och poetiska omskrivningar av att sanning, etik och skönhet är avhängiga varandra.

18 Ezra Pound skriver i boken ABC för läsare att man inte kan förstå, i meningen uppleva, en fisk simma genom att dissekera den.

19 Helst förstås under samtidig relation till föräldrarna och, senare under analysen, med analytikern.

Meltzers estetiska konflikt och dess avspeglingar i kliniskt arbete – Del 1

Det lilla barnet kan för en kortare tid rymma, och i hänförelse eller smärta ge uttryck för den estetiska konflikten. Det sker på fenomenologisk medvetandegrad så fort de neuronala förutsättningarna för en sådan uppstått och någorlunda stabiliserats. Barnet kommer då att erfara olika och snabbt växlande känslor och kroppsupplevelser tillsammans med olika utifrån kommande intryck. Det är en process, som inte styrs av en medveten intentionalitet, men som bryts när det "blir för mycket". Jag tänker mig att det fenomenologiska och relativt kortvariga upplevelse-tids-fönster som då finns kan stå som prototyp för att befinna sig i apprehensiveness.

Än senare söker barnet uttrycka och omfatta upplevelsen i icke verbala former, såsom i bilder och kroppsuttryck, och än senare i verbal (comprehensive) form. Det sker då troligtvis inte enbart i form av allmänna symboler utan i form av olika *idiosynkratiska symbolbildningar*, som därmed knyter sig till våra inre objekt. Vi kan givetvis inte veta de senares exakta innehåll utan bara ta oss till dem som uttryckta i liv och senare i bild och tal.

En dröm under vilken den estetiska konflikten någorlunda kan härbärgeras

Som illustration vill jag (Ramberg, 1992) presentera en dröm från en man i psykoanalys med en frekvens av tre sessioner per vecka. Han har nyligen börjat få kontakt med den estetiska dimensionen i den depressiva positionen, då han strax före ett juluppehåll, dvs. inför en längre separation, får följande dröm (session 262):

"Jag har fått ett arbete. Till min hjälp har jag fått en fin, sinnrik kamera, inte lik någon i verkligheten. Jag kan klara jobbet med de egenskaper jag har. Jag behöver inte vara konstnär eller så. Jag skall fotografera ett berg. Det är lite spetsigt på toppen. Det ligger på min vänstra sida. Till toppen går det flera telefontrådar. Jag skall göra en bild, så att både bergen och telefontrådarna finns med samtidigt. På en väg bredvid mig står en fyrhjulsdreven terrängbil. Det är en bra bil, kanske en Ford, och jag kan använda den till uppgiften.

När jag står där, kommer från vänster till höger i luften plötsligt ett dieselmotorljud. Det visar sig vara flygande späckhuggare, och de flyger från vänster till höger ned i en sjö. Det känns inte absurt utan mer ovanligt och viktigt. Det känns som när jag ser en sällsynt fågel....Om låtet tänker jag: "Aha, så låter den!". Jag tänker kring namnet späckhuggare, det är ju ett farligt namn, men dessa är ju inte onda. De bara är."

Denna dröm berättades med en speciell förundran av honom.

Jag själv blev överraskad av drömmen och fick samtidigt en känsla av nästan numinös karaktär när han berättade den. Jag vill minnas att vi båda begrundade drömmen i stort sätt tysta och att han kom med några kompletterande beskrivningar. Under timmarna som följde talade vi däremot mer om den.

De tankar och föreställningar som nu följer är emellertid inte hans, utan resultatet av mitt drömmande-fantiserade av hans dröm, hans kommentarer och stämningen under sessionerna kring den tiden. Min emotionella erfarenhet av hans dröm resulterar i mina bildföreställningar och tankar.

Det är således inte en tolkning av hans dröm i ortodox bemärkelse utan mitt reflekterande drömtänkande – eller vårt gemensamma känna-tänkande som jag formulerar utifrån mina egna referenser. Man kan säga att jag initialt svarade honom med en "tyst tolkning" (Ramberg, 1989). Först något senare talade vi om bröstet och att krypa på alla fyra.

Jag ser framför mig hur ett litet barn, som krypande på alla fyra (den fyrhjulsdrivna bilen) ser upp mot modern och delobjektet bröstet med bröstvårtan (berget med spetsig topp). Med sin inre blick (kameran) söker patienten inkorporera moderns inre värld med alla de tankar och relationer hon har (bröstet-med-telefonledningarna-som-leder till-bröstvårtan), och som han varken kan höra eller se och därför ej heller kontrollera. Han kan bara förundras. Han söker ta bilder för att kunna hålla analytikerns 'tänkande bröst' (Bion) inom sig under uppehållet. (Se nedan hur Meltzers (1967) kleinianska tolkning av bröstvårtan som en Faders-penis, som fördelar näringen, övergår till en bionsk (1962, 1992) tänkande moder med ögon som förmedlar att hon är i reverie – en skillnad från den "fysiko-psykiskt" närande kleinianska som ger eller inte ger näring (Meltzer 1988).

I drömmen förs det diande och krypande barnets universum samman, och därmed den procedurella (implicita) kunskap som ryms i dessa. De innefattar Sterns (1985) domäner för det begynnande, kärn- och det subjektiva självet. Dessa (epigenetiska) domäner av själv vidareutvecklas förhoppningsvis i analysen. Jag kan spekulera i att bilen och kameran till en del är beskrivningar på förmågor som han omnipotent tagit över (lånat av) från analytikern.

Dieselmotorljudet kan vara minnen av, uttryck för, musiken (prosodin) i mammans och analytikerns stämma i modersöverföringen. Jag kan också tänka mig ljudet när ett barn diar: Om man s.a.s. "tränger samman" tidsaxeln, men i övrigt inte förändrar något, tycker jag diandet faktiskt kan låta som ljudet från en trygg men något ojämn och ibland hackande tvåtaktare. Eller kan det vara ljudet från föräldrarnas samlag eller deras samtal i sovrummet. Detta skenbart oestetiska ljud är en viktig del av drömmen, eftersom ljudet på en neuroveten-

skaplig nivå innebär att patientens högra hjärnhemisfär är aktiv, vilket i sin tur visar att en anknytning (Schore, 1994, 2003) sker till det limbiska systemet, samt på en psykologisk nivå visar att drömmen avspeglar en relation till det sanna självet (Winnicott, 1960).

Späckhuggarna kan illustrera risken av att inte bli härbärgerad: för ett litet barn kan det säkert upplevas som att bli sliten i stycken. Alternativt kan djurens uppträdande i drömmen vara ett uttryck för raseri – eller förtärande lust – och en vilja att bita stycken av bröstet.

Det kan också vara analytikern som med sina tolkningar hotar att slita sönder tillvaron ('going on being', Winnicott) för barnet. Späckhuggarna uttrycker analytikerns phalliska narcissism, när han tolkar, tänker kanske patienten först i drömmen. Analytikern å sin sida, tänker: "Kanske det!", men sannolikt är de huvudsakligen en projektion av patientens egen kränkta narcissism. En sådan förståelse skulle i så fall länka väl till fortsättningen av drömmen, i vilken han associerar till en sällsynt fågel (som han tidigare associerat analytikern med; och plockat fjädrarna av i tidigare drömmar). Därpå följer tanken: "Namnet späckhuggare är ett farligt namn" (le nom de père, Lacan). Patienten inser sedan att, "De är inte onda, de bara är".

I drömmen förvandlas den tolkande analytikern-fadern späckhuggaren från den attackerande till den inre fadern som *bara är*.

Späckhuggarna flyger från vänster till höger i hans synfält, vilket utifrån neurovetenskaplig (logisk) nivå innebär en rörelse från höger till vänster hemisfär. Det kan på psykologisk nivå innebära en rörelse från icke diskursiv till diskursiv symbolik (från objektföreställning till ordföreställning).

Vidare finns en rörelse från luft ned i vattnet – djurens riktiga element, även om de kan göra hopp i luften – samtidigt som fågeln, som har luften som sin naturliga domän, inträder i drömmen. Det förefaller som att en inre (geografisk, zonal) förvirring börjar klarna ut i patientens inre värld.

Jag tycker att drömmen visar patienten i sin upplevelse av den estetiska konflikten, när han är på väg att inom sig söka forma ett kombinerat (del-) objekt av ett fungerande Inre Föräldrapar – och en fungerande analys.

Drömmens numinösa karaktär som förmedlas till, och delas av, analytikern *bekräftar den estetiska konflikten* (för mig).

Från ett kleinianskt till ett bionskt synsätt

Meltzer menar, påverkad av Bion, att när det lilla barnet inom sig tänker bröstet sammanför (kondenserar) det hennes ögon-under-reverie och bröstvårtor till ett. (Den tillräckligt väl fungerande) Moderns ögon-bröst är således det lilla barnets första estetiska objekt kring vilken den estetiska konflikten kommer att utkämpas. Den senare står som prototyp för de estetiska konflikter som vi kommer att möta senare under livet.

Meltzer (1967) var mycket påverkad av Klein när han skrev boken *Den psykoanalytiska processen*. I den beskriver han hur delobjektet bröstet för barnet uppfattas som att en del, den styva bröstvårtan, likt en faders erigerade penis, presiderar över utdelningen av delobjektet bröstets, mjölk. Barnet kan liksom glupskt ta, inkräktande erövra, bröstvårtan-penis från modern och barnet möter därefter bara ett bröst med ett tomt hål. Det första och grundläggande inre objektet har därmed skadats.

Påverkad av Bions modell ovan beskriver Meltzer (1988) samma process på ett annat sätt: barnet kanske erotiserar bröstvårtan, och förvandlar den så till faderns attraktiva penis inom sig. Det förlorar därmed kontakt med moderns reverie och hennes härbärgerande alfafunktion. Det lilla barnet kan till följd därav inte smälta sina emotionella upplevelser med hjälp av modern. En konsekvens blir att barnet undviker att gå in i den estetiska konflikten. Om detta blir till en övergripande erfarenhet för barnet, förlorar det kontakten med sitt sanna själv och utvecklar i stället ett falskt själv (Deutsch's as-if personality, 1942, Winnicott, 1960, Rycroft, ablation of the parental image, 1965/1985, ref. Bergmann, 2004, Meltzer, 1966). Barnet kan då genom mekanismen inkräktande projektiv identifikation upprätthålla en inre, dold relation till henne genom att reellt eller mentalt använda sig av anal masturbation (Meltzer, 1966, 1992). Följden är i vilket fall att det blir hänvisat till att söka sig mot andra och adaptera sig efter dem, i stället för att med hjälp av modern kunna förankra och utveckla sig i sin egen värld. Barnet förlorar därmed kontakt med sitt sanna själv, sin personlighetskärna, och måste därför söka kontrollera modern och andra betydelsefulla personer än mer genom utstuderade interaktionsmetoder.

En organisk progression av estetiska objekt

Nästa estetiska objekt för barnet är Modern-i-sin-helhet, varefter följer föräldrarnas närhet till varandra: konkret, men samtidigt metaforiskt, uttryckt i form av deras Sexuella Förening (i metaforisk form: gnostiker has the Nuptial Chamber) och de samverkande föräldrarna i form av ett Kombinerat Objekt.

Jag tänker mig att Triaden mamma-pappa-barn och Familj-med-syskon (jämför Meltzer & Harris, 1976 i ed. Hahn, 1994) utgör andra levande enheter med sina speciella "inre liv", och är därför vidareutvecklingar av det estetiska objektet. Att utkristallisera sig ur dem, föreställer jag mig, är en mer symboliskt krävande uppgift, eftersom barnet självt är en del av Triaden, respektive Familjen.

Livet framöver bjuder på flera sinsemellan olika estetiska konflikter i förhållande till andra funktionella enheter, men alla har sitt organiska ursprung i den första. Den ursprungliga konflikten aktualiseras därför mer eller mindre medvetet varje gång en estetisk konflikt uppstår. När den aktuella konflikten någorlunda lösts, dvs. ambivalensen blivit så uthärdlig att den kan symboliseras, kan den – nu i form av ett inre objekt – organiskt länkas till andra mer grundläggande inre objekt. På det sättet kan man tänka sig att en *organisk* progression av inre objekt utvecklas (i ontogenetisk ordning) till en *symbolisk* spiral (Kelman) med utgångspunkt från symboliseringen av den ursprungliga konflikten.

Ett av målen i en analys är ju att hjälpa patienten att reparera sina inre objekt. Det sker först när man någorlunda har kunnat symbolisera den estetiska konflikt som objektet väckt och väcker i det inre.

Flera konflikter kan till följd av hjärnans biologiska omognad överhuvud inte symboliskt bearbetas förrän vid 4-5 års åldern (Levin, 1992, Ramberg, 1998a). Andra kan ha uppväckt sådan skräck att de omedelbart dissociats (PTSD som barn och vuxen) och åter andra hålls omedvetna p.g.a. kompromiss bildning. Alla kan anas bakom de sedvanliga intrapsykiska (Freud, 1900, Shevrin, 1996) och transpersonella försvaren (Klein, 1946/1980, Bion, 1959/1967, Meltzer, 1986).

Viktigt är också den utveckling som sker under själva analysen och som leder till nya estetiska konflikter att symbolisera. Den leder i allmänhet till att den ursprungliga estetiska konflikten i förhållande till modern fördjupas, men det finns också en annan som gäller upplevelsen av det psykoanalytiska samarbetet som sådant, den psykoanalytiska dyaden som jag tänker mig som det "psykoanalytiska barnet".

Att förneka den estetiska konflikten

Meg Harris Williams (Meltzer & Harris Williams, 1988) beskriver i sin essä om Hamlet denne som en adolescent²⁰. När han studerade vid universitetet i Tyskland behövde han bara ikläda sig *rollen*, kostymen, av prins och tronföljare. Nu, hemkommen till slottet, skall han i verkligheten anta *funktionen*, och ställs då inför den estetiska konflikten. Han får ingen hjälp, ingen härbärgering, i denna konflikt av någon av sina närmaste och söker då istället *lösa gåtan* genom att attackera först Andens bror, en annan aspekt av fadern, och därefter modern. Han försöker därpå tränga in i föräldrarnas relation för att hålla den "idealistiskt ren" i stället för att uppleva konflikten och respektera deras Nuptial chamber. När han t.ex. möter modern och har dödat barnet inom henne, i form av mordet på den smyglyssnande Polonius, och söker läsa lusen av henne, kommer Anden och säger: "Sätt dig i din moders sköte och tala med henne i stället". D.v.s. relatera till den estetiska konflikten i stället för att erövra. Storheten i pjäsen är att ingen härbärgerar Hamlet, men i monologerna söker han få hjälp av publiken, och vi går hem och låter vår internaliserade moder och inre kombinerade objekt hjälpa oss att drömma fram en vuxen tronföljare.

Via moderns reverie och vår egen kreativa symbolisering lägger vi grunden till vårt eget spontana och genuina relaterande till omvärlden.

Om inte denna är tillräcklig så får vi lära oss leva genom att anpassa oss till yttervärlden. Då lär man sig leva genom att foga sig, och inte genom att upptäcka och fördjupa sina färdigheter, när de uppstår i relationen till andra, såsom under lek. En sådan adaptation till yttervärlden är nödvändig om man inte spontant kan finna sina vägar fram.

Mycket i vårt liv måste läras in på detta sätt. Man blir därvid decentrerad på ett sådant sätt att den Andre kommer att stå för Lagen²¹. Och den åtlyder man; oftast omedvetet, då man på det sättet slipper medvetandegöra konflikten med åtföljande psykiskt arbete. Dessutom slipper man känna sig kränkt.

Man härmar, imiterar, utan att ens 'känna-tänkande' kommer till användning. På detta sätt uppstår ett falskt själv med ytlighet, cynism och inre osäkerhet som följd. Meltzer (1966, 1992) har beskrivit detta i sin artikel om anal masturbation samt i boken *Claustrum*.

20 Om Shakespeare skulle vara ett täcknamn för earlen av Oxford, har hans liv flera likheter med handlingen i tragedin. Den pjäs vi känner till är sannolikt en bearbetning av en han skrivit tidigare, och är troligen gjord i 50 års åldern. Den är därför skriven utifrån ett mer mångfacetterat perspektiv och kan väl läsas på ovanstående sätt.

21 Och utgör således en aspekt av Lacans 'Faderns Lag'

Konflikten mellan den intima sfärens värden och omvärldens

De flesta av oss har fått våra "kostymer" att använda i förhållande till yttervärlden på ett sådant sätt att vi någorlunda väl kan särskilja, när vi befinner oss i en sådan, oftast intim, situation som är lämplig för estetisk konflikt, eller när vi skall skydda vårt inre och anpassa oss till en värld, vars värden bestäms utifrån andra kriterier än vad som främjar utvecklingen av genuinitet.

Det blir riskfyllt när "kostymen börjar kliva in i" vår psykiska kärna, vårt sanna själv. De samhällseliga reglerna och värdena börjar därvid forma det inre livet, i stället för att de får utvecklas ur den intima familjekretsens närhet och integritet. Så sker alltid till en viss del. Och det är på det sättet vår kultur, vår tidsanda, griper in i oss omedvetandes och formar oss och våra familjer.

Men det finns ytterligheter: Å ena sidan de kraschade psykiskt sjuka och cynikerna, som inte går in i en estetisk konflikt, utan i stället attackerar och derangerar det estetiska objektet. Å andra sidan de sensitiva konstnärer, som inte skiljer mellan sig och världen (om man så vill subjektiva objekt), varför de hela tiden ser – och måste se – Skönheten/det Sanna i världen hotas eller förstöras av de andra makthierarkiska värdena, och därför ofta lider och de har därför ofta svårigheter att inordna/anpassa sig i samhället.

Av ovanstående skäl är inte de allmänt förekommande (preformerade) symbolerna som redan används i samhället så intressanta i en analys, utan snarare de som patienten själv finner fram till, de idiosynkratiska. Sammanfattningsvis är det vår passionerade önskan att i framställande, presentational, form kunna innehålla de oftast motstridiga krafter och känslor som upplevelsen av Skönhet och Sanning ger upphov till. Först när vi kan det, kan vi tillgodogöra oss erfarenheten i form av ett bionskt α -element som i sin tur kan användas för symbolisering: i Bions (1962) terminologi +K (Knowledge) +L (Love) +H (Hate). Motsatsen är oviljan alternativt oförmågan att uppleva utan att allvarligt förvränga ens perception: -K-L-H.

Härmed avslutas den första delen av artikeln. I nästa del kommer jag närmare beskriva hur förmågan att tolerera den estetiska konflikten är avgörande för att kunna gå ur den schizo-paranoida positionen med dess i vid mening kontrollerat narcissistiska förhållningssätt. Patienten kan då gå in i den depressiva positionens olika konflikter, för att småningom, i stunder, våga ta risken att i analytikerns närvaro vara skyddslöst utlämnad och följaktligen i stunden vara oreserverat öppen inför sig själv och sin inre värld.

Vidare kommer jag att diskutera sann och falsk skönhet mot en klinisk klangbotten.

Slutligen ger jag en längre verbatim beskrivning av en analytisk process i ett avslutningsskede. Förhoppningsvis ger den en bild av patientens upplevelse av den estetiska konflikten i analysen, och ger exempel på ett stundtals fritt associerande. Samt vidare, hur patienten själv stundtals kan ta in och oförstått och utan egocentricitet kan relatera till omvärlden med ett estetiskt seende.

Litteratur

- Angyal, A. (1965) *Neurosis and Treatment*. New York. Wiley and sons.
- Anzieu, D. (1985/2000) *Hudjaget. Om hudens psykiska betydelse*. Stockholm: Natur & Kultur. (1985) *Le Moi-peau*. Paris. Dunod.
- Aulagnier, P. (1975) *La violence de l'interprétation: Du pictogramme à l'énoncé*. Paris. Presses Universitaires de France. Engelsk övers. (2001) *The Violence of Interpretation. From Pictogram to Statement*. East Sussex. Brunner-Routledge.
- Barnstone, W. & Meyer, M. (Ed. 2003) *The Gnostic Bible*. Boston. Shambhala.
- Bateson, G. (1967) *Style and Grace in Balinese Art*. (1972). *Steps to an Ecology of Mind*. New York: Ballantine Books.
- Bateson, G. (1979) *Mind and Nature. A necessary Unity*. London. Wildwood House.
- Beebe, B., Lachmann, F.M. (2002) *Infant Research and Adult Treatment. Co-constructing Interactions*. New Jersey. The Analytic Press.
- Bergmann, M.S. (2004) Charles Rycroft: A Study in Dissidence and a Psychoanalytic Cautionary Tale in (2004, ed. Bergmann, M.S.) *Understanding Dissidence & Controversy in the History of Psychoanalysis*. New York. Other Press.
- Bick, E. (1968) The experience of the skin in early object relations. *Int. J. Psycho-Anal.* 49, 484-486
- Bion W R (1962) *Learning from Experience*. London. Maresfield Reprints
- Bion, W. (1965) *Transformations*. London. Maresfield Reprints
- Bion, W. (1970/1984) *Attention & Interpretation*. London. Maresfield reprints
- Bion, W. (Ed. Bion, F., 1992) *Cogitations. New Extended Edition*. London. Karnac Books.
- Bion, W.R. (1993). Angrepp på sammanlänkning i *Vid närmare eftertanke. Psykoanalytiska studier*. Stockholm: Natur & Kultur. Spec. stycke 96, sid. 121-125 (1959) Attacks on linking i (1967) *Second Thoughts*. London. Maresfield Reprints. Spec. pp.102-106.
- Brazelton, T.B. (1984) *Neonatal Behavioral Assessment Scale*. London. Spastics International Medical Publications.
- Buber, M. (1962) *Jag och Du*. Stockholm. Bonniers. (1923/1978) *Ich und Du*. Heidelberg. Verlag Lambert Schneider.
- Crafoord, C. (1999) Fria associationer i motöverföringen i Norman, J. & Ylander, F. (1999) *Motöverföring. Om omedveten kommunikation*. Stockholm. *Natur och Kultur*. Sid. 19.

- Deutsch, H. (1942) Some Forms of Relational Disturbances and Their Relationship to Schizophrenia. (1965) *Neuroses and Character Types*. New York. International Universities Press.
- Ehrenberg, D. (1992) *The Intimate Edge. Extending the reach of psychoanalytic action*. New York. W.W. Norton & Company.
- Etchegoyen, R.H. (1991) *The Fundamentals of Psychoanalytic Technique*. London. Karnac Books.
- Fenichel, O. (1946) *The Psychoanalytic Theory of Neuroses*. London. Routledge & Kegan Paul Ltd.
- Freeman Sharpe, E. (1937) *Dream Analysis*. London. Hogarth Press.
- Freud, S. (1996). Drömytning. *S. Skr. II*. Sthlm: Natur & Kultur. (1900) The Interpretation of Dreams. *S.E. 4 och 5*. London. Hogarth Press. 1981.
- Freud, S. (2003). (1915) Det Omedvetna., *S. Skr IX*. Stockholm. Natur & Kultur. (1915) The Unconscious. *S.E. 14*. (1920) Bortom Lustprincipen. *S.E. 18*. London. Hogarth Press. 1981.
- Freud, S. (2006) Goethepriset. Tal I Goethehuset, Frankfurt am Main. *S. Skr. XI*. Stockholm. Natur & Kultur. (1930) Address delivered in the Goethe House at Frankfurt. *S.E. 21*. pp 208-212. London. Hogarth Press. 1981.
- Friberg, G. & Brodin, H. (2006) *Täcknamn Shakespeare*. Stockholm. Bonniers.
- Gazzaniga, M.S., Ivry, R.B., Mangun, G.R.(1998) *Cognitive Neuroscience. The biology of the mind*. New York. W.W. Norton & Company.
- Grotstein, J.S. A Beam of Intense Darkness. London. Karnac Books.
- Harris Williams, M. (2005) The Vale of Soulmaking. The Post-Kleinian Model of the Mind. London. Karnac Books.
- Joseph, B. (1989) *Psychic Equilibrium and Psychic Change*. London. Tavistock/Routledge.
- Keats, J. (1952 ed. Forman M.B.) *Letters*. London Oxford Univ. Press.
- Keeney, B.P. (1983) *Aesthetics of Change*. New York. The Guilford Press.
- Kelman, H. (1971) *Helping People*. New York: Science House.
- Kirkegaard, S. (1843/1995) *Fruktan och bävan. Dialektisk lyrik av Johannes de silentio*. Guldsmedshyttan. Nimrod.
- Klein, M. (1928) *Early stages of the Oedipus conflict*. (1981) *Love, guilt and reparation and other works*. London. Hogarth Press. pp 186-198.
- Klein, M. (1937) *Kärlek, skuld och gottgörelse i* (1989, red. Igra, L./Sjögren, L.) *Kärlek, skuld och gottgörelse*. Stockholm: Natur & Kultur. (1937) *Love, guilt and reparation i* (1981) *Love, guilt and reparation and other works*. London. Hogarth Press
- Klein, M. (1946) Anteckningar om några schizoida mekanismer. (1989, red. Igra, L./Sjögren, L.) *Kärlek, skuld och gottgörelse*. Stockholm: Natur & Kultur. (1946) Notes on Some Schizoid Mechanisms. (1980) *Envy and Gratitude and Other Works*. London. Hogarth Press.
- Knoblauch, S.H. (2000) *The Musical Edge of Therapeutic Dialogue*. Hillsdale, NJ. The Analytic Press.
- Langer, S. (1952). *Filosofi i Ny Tonart*. Uppsala: A och W & Gebers. Eng. (1942) *Philosophy in a New Key*. Cambridge, Massachusetts. Harvard University Press.
- Langer, S. (1953). *Feeling and Form: A Theory of Art*. N.Y. Charles Scribner's Sons.

- Langer, S. (1967,-72,-82). *Mind: an essay on human feeling*, vol 1,2,3. London: Johns Hopkins Press.
- Levin, F. M. (1991). *Mapping the Mind: The intersection psychoanalysis and neuroscience*. Hillsdale, New Jersey: The Analytic Press.
- Langs, R. (1978) *The Listening Process*. New York. Jason Aronson Inc.
- Matthis, I. (1991) Från arkaisk moders kropp till symbolisk ordning. *Psykisk Hälsa* 1991:1 samt i (1992) *Det omedvetnas arkeologi*. Stockholm. Natur och Kultur.
- Melville, H. (1851/2003) *Moby-Dick, Or, The Whale*. London. Penguin Classics.
- Meltzer, D. (1965/1996) Den anala masturbationens relation till projektiv identifikation. I (1996) *Den psykoanalytiska processen*. Sthlm: Natur & Kultur. (1965) The Relation of Anal Masturbation to Projective Identification. *Int. J. Pscho-Anal.* 47 (1966) and in (1992) *Claustrum*. London. Clunie Press.
- Meltzer, D. (1967/1995) *Den psykoanalytiska processen* (Officiellt utgången, men finns på bokhandeln Mareld, Stockholm. Tel 0046-8339987) *The Psycho-Analytical Process*. London. Clunie Press.
- Meltzer, D. (1984) *Dream-Life*. London: Clunie Press.
- Meltzer, D. (1986) *Studies in Extended Metapsychology*. London. Clunie Press. Pp. 65-69.
- Meltzer, D. (1992) *Claustrum*. London. Clunie Press.
- Meltzer, D. & Harris M. (1976) A psychoanalytic model of the child-in-the-family-in-the-community in (1994. Ed. Hahn, A.) *Sincerity and Other Works*. London. Karnac Books.
- Meltzer, D. & Harris-Williams, M. (1988) *The Apprehension of Beauty*. London. Clunie Press.
- Mitchell, S.A. & Aron, L. (Ed. 1999) *Relational Psychoanalysis. The Emergence of a Tradition*. New Jersey. The Analytic Press.
- Molander, B. (1983) *Vetenskapsfilosofi*. Göteborg. Thales.
- Panksepp, J. (1998). *Affective Neuroscience. Foundations of Human and Animal Emotions*. Oxford Univ. Press.
- Norman, J. (1999) Det blåa havet och känslan av hopplöshet: om motöverföring som en källa till omedelbar erfarenhet i Norman, J. & Ylander, F. (1999) Motöverföring. Om omedveten kommunikation. Stockholm. *Natur och Kultur*. Sid. 131.
- Pine, F. (1990) *Drive, Ego, Object, & Self*. New York. Basic Books.
- Piontelli, A. (1992). *From Fetus to Child*. London: Tavistock Clinic/Routledge.
- Pound, E. (1959) *ABC för läsare*. Stockholm. Bo Cavefors bokförlag.
- Ramberg, L. (1987) Kroppens roll i personlighetsutvecklingen. i Wrangsjö, B.(red.). *Kroppsorienterad psykoterapi*. Sthlm: Natur & Kultur. (The role of the body in personality development in *Pesso Bulletin* 1/1994. Eelde. Netherlands. Can be ordered from the author) Ramberg, L. (1992). *Tänkbart – om individuation och tillhörighet*. Stockholm: Mareld.
- Ramberg, L. (1996). *Efterord* i Meltzer, D. (1996) *Den Psykoanalytiska Processen (The Psycho-Analytical Process)*. Stockholm. Natur och Kultur. (Officiellt utgången, men finns på bokhandeln Mareld, Stockholm. Tel 0046-8339987). *PostScript – a summary of D.Meltzer's writings*. (Can be ordered from www.lennartramberg.se.)
- Ramberg, L. (1998a). Minnesinlagring, symbolbildning och drömmar. *Insikten* 3/1998. Finns i fullständigare version på www.lennartramberg.se

- Ramberg, L. (2005) I dialog med Stern. *Psykisk Hälsa* 1/2005. (2006) In dialogue with Stern (bearbetad från ovan) i *International Forum of Psychoanalysis* vol.15 1/2006
- Rycroft, C. (1965/1973) On Ablation of the Parental Images, or The Illusion of Having Created Oneself. I (1985) *Psycho-Analysis and Beyond*. Chicago. Chicago University Press. Sid. 214-232.
- Salomonson, B. (2006) *The aesthetic dimension of the psychoanalytic process*. I *Scand. Psychoanal. Rev.* 29, 2-12
- Sandler, J. (1992) Reflections on developments in the theory of psychoanalytic technique. *Int. J. Psycho-Anal.* 73: 189 – 198.
- Sandler, P.C. (2005) *The Language of Bion*. London. Karnac Books.
- Scholem, G. (1967/1992) *Den judiska mystiken*. Stockholm/Stehag. Brutus Östlings bokförlag Symposion. (1955) *Major trends in Jewish mysticism*. London. Thames & Hudson.
- Schore, A. (1994). *Affect Regulation and the Origin of the Self*. New Jersey. Lawrence Erlbaum Associates Inc.
- Schore, A. (2003). *Affect Regulation and Affect Dysregulation*. Vol 1 resp. 2. New York. Norton.
- Segal, H. (1986) *The Work of Hanna Segal. delusion and artistic creativity & other psychoanalytic essays*. London. Free Association Books.
- Segal, H. (1991) *Dream, Phantasy and Art*. London. Routledge.
- Shakespeare, W. (1609/2007) *Shakespeares Sonetter*. Stockholm. Themis förlag. (1609/1977, ed. Booth). *Shakespeare's Sonnets*. New Jersey. Yale University Press
- Shevrin H. et al (1996) *Conscious and Unconscious Processes . – Psychodynamic, Cognitive and Neurophysiological Convergences*. New York. The Guilford Press.
- Stern D. (1985/1995) *Spädbarnets interpersonella värld*. Stockholm. Natur och Kultur. (1985) *The Interpersonal World of the Infant*. New York. Basic Books.
- Stern D. et al (1998) Non-Interpretive Mechanisms in Psychoanalytic Therapy: The 'Something More' than Interpretation i *Int. J. Psycho-Anal.* (1998) 79, 903-921.
- Stern D. (1985/1991) *Spädbarnets interpersonella värld*. Stockholm. Natur och Kultur. (1985) *The Interpersonal World of the Infant*. New York. Basic Books.
- Stern D. (2005) *Ögonblickets psykologi*. Stockholm. Natur och Kultur. (2004) *The Present Moment in Psychotherapy and Everyday Life*. New York. Norton.
- Stern, D. B. (2003) *Unformulated Experience. From Dissociation To Imagination In Psychoanalysis*. New Jersey. The Analytic Press.
- Stokkeland, J.M. (2003) Drömmen som metaforens arnested. Del 1 och 2. I *Matrix. Nordisk tidskrift för psykoterapi*. 1, 2/2003
- Stolorow, R.D. & Atwood, G.E. (1992) *Contexts of Being. The Intersubjective Foundations of Psychological Life*. New Jersey. The Analytic Press.
- Strachey, J. (1934/1969) The nature of the therapeutic action of psychoanalysis. *Int. J. Psycho-Anal.* 15, 127-159; 50, 275-292.
- Taylor, G. (1987). *Psychosomatic Medicine and Contemporary psychoanalysis*. Madison, Connecticut: Int. Univ. Press.
- Tomkins, S. S. (1962, 1963/1988). *Affect, Imagery, Consciousness*, Vol. I och II. N Y: Springer Publishing Company.
- Trevarthen, C. (1996) Lateral asymmetries in infancy: Implications for the development of the hemispheres. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, 20, 571-586.

- Tronick, E.Z. (1998) Dyadically Expanded States of Consciousness and the Process of Therapeutic Change i *Infant Mental Health Journal, Special Issue: Interventions that Effect Change in Psychotherapy: A Model Based on Infant Research*, Vol. 19, No. 3, 1998. (2007) *The Neurobehavioral and Social- Emotional Development of Infants and Children*. New York. Norton & Company.
- Whittemore, H. (2005) *The Monument: Shake-Speare´s Sonnets by Edward de Vere, 17th Earl of Oxford*.
- Winnicott D W. (1958) Förmågan att vara ensam och (1960) Förvrängningar av jaget i förhållande till det sanna och det falska självet i (1993, red. Jemstedt, A.) *Den skapande impulsen*. Natur och Kultur. (1958) The Capacity to be Alone and (1960) Ego distortions in terms of true and false self in (1982) *The Maturational Processes and the Facilitating Environment*. London. Hogarth Press.
- Winnicott D W. (1969/1995) Användandet av ett objekt och relaterande genom identifikationer i (1995) *Lek och verklighet*. Stockholm. Natur och Kultur. (1969) The use of an object and relating through identifications. I (1971) *Playing and reality*. London. Penguin Books.

Abstract:

Lennart Ramberg: Meltzer's aesthetic conflict and its ramifications within clinical work. Part 1

This article discusses the difference between dwelling within an apprehensive, aesthetic way of listening, as compared to mainly concentrating on the narrative content in the clinical work of psychoanalysis. Donald Meltzer's concept of the aesthetic conflict is presented. Most frequently, it makes its clearest appearance on the threshold between the schizo-paranoid and the depressive position in the psychoanalytic process. Some clinical vignettes are given to illustrate the concepts.

Keywords: Psychoanalysis, aesthetic, apprehension, Meltzer, Bion.

Donald Meltzers estetiska konflikt och dess avspeglningar i kliniskt arbete Del 2

Tröskelfasen och en fortsatt beskrivning av den estetiska konflikten med en längre klinisk vinjett¹

Matrix 2008; 3, 216-242

Lennart Ramberg

I artikeln beskrivs Meltzers begrepp den estetiska konflikten som enligt honom uppstår i övergången mellan den schizo-paranoida och depressiva positionen. En existentiellt fenomenologisk beskrivning ges. I efterförloppet uppstår ofta ett nästan ordlöst relaterande, communion. Vidare beskrivs hur den psykoanalytiska processen har sin grundrörelse i den estetiska dimensionen. Som avslutning ges en längre klinisk beskrivning av en patient som börjar lämna sin narcissism och öppnar sig mot en estetisk upplevelse av livet.

En introducerande översikt

Här följer en översikt av den andra delen av min undersökning av Meltzers begrepp *den estetiska konflikten*.

1 Artikeln (del 1 och 2) bygger på föredrag hållna för Meltzergruppen i Stavanger 2007 samt i Svenska Psykoanalytiska Sällskapet 2007, 2008. Därför är materialet skrivet inom Klein-Bion-Meltzer-traditionen. Andra traditioner har beskrivit motsvarande skeenden och till dem vill jag återkomma vid ett annat tillfälle.

Lennart Ramberg, utbildningsanalytiker i Svenska Psykoanalytiska Sällskapet, IPA, IFPS. Leg.läk. specialist inom barn och ungdomspsykiatri. Sandbacksgatan 1, SE-11621 Stockholm, Sverige.
Tel: 0046-8306877. lennart.ramberg@telia.com. Hemsida: www.lennartramberg.se.

Enligt honom intensifieras denna under den så kallade tröskelfasen, det vill säga den ofta problematiska övergången från den schizoparanoidea positionen till den depressiva.

I kraft av den psykoanalytiska processens inneboende dynamik ser sig patienten ömsom gradvis förlora, ömsom självvalt släppa, sin kontroll av relationen till analytikern. Allt oftare och alltmer insisterande tvingar sig den estetiska konflikten fram inom honom tills han alltmer oreserverat börjar erkänna den, varefter den mer antar karaktären att bjuda sig för honom. Ju mer oförbehållsamt han överlämnar sig till sin inre process, desto beredvilligare är han att tillåta analytikern att fullt ut ansvara för den analytiska situationen.

Man upplever ofta övergången i form av ett inifrån kommande tvång eller en kraft som drar en ned mot en oförutsägbar, farofylld (apprehensive) känsla av fruktan och bävan (Kirkegaard, 1843) som oftast är förenad med en smärtsam, och för många kränkande känsla, av att vara utlämnad. Ofta möter man, och dras man in i, primitiva och till en början skrämmande, skeenden av delobjektskaraktär. Samtidigt är man utlämnad till analytikerns tyst förmedlade empati eller till hans stumhet eller tysta attack. Om det senare faktiskt är förhanden, eller om det är en projektion, kvittar i stunden. Upplevelsen av smärta och kränkning är likväl total.

Analytikerns lyhördhet in mot sig själv och för patienten är avgörande för om han väl kan svara för och värna om processen. Empatiska misstag i form av inkräktande överbeskydd och kylig neutralitet är viktiga att reparera i form av uppriktigt ömsesidigt klarläggande.

Gradvis börjar en kreativ vitalitet göra sig gällande med en i början oklar riktning. Allt är emergent.

Den "narcissistiska grundbulten" börjar lösas upp och en öppenhet mot den egna inre världen, åtföljt av ett genuint intresse för den andre, börjar ersätta den tidigare självcenterade och egoistiska livshållningen.

Ställvis släpper "bulten" helt och man upplever sig då vara, och är sannolikt, för en tid utan en bärande inre struktur – ett skeende som för vissa kan vara riskfyllt.

När den estetiska konflikten med dess inneboende ambivalens har börjat tolereras och med viss bävan även eftersträvas av patienten, infinner sig ofta processen *communing* med en varaktighet av alltifrån sekunder till flera minuter. Det är en huvudsakligen icke verbal ömsesidig förmedling av patientens och analytikerns inre väsen och den sker med fullvärdig integritet hos båda och är således antitetisk till, men förväxlas ofta med, en symbiotisk process med dess inkräktande projektiva identifikationer.

Oftast omärkligt följer en kvalitativ förändring av personlighetskärnan och följaktligen också av de värden som styr det nära livet. Det visar sig i form av en ökad förmåga till existentiellt rationella och självständiga ställningstaganden, ett genuint intresse för andra, liksom en beredvillig öppenhet in mot sig själv och för den estetiska upplevelsedimensionen.

Det är viktigt att påpeka att den depressiva positionen för Klein implicerar en existentiell säkerhet. För (den sene) Meltzer innebär det snarare en vital tilltro till sin inre förmåga att utan tvångsmässig reservation oreserverat våga möta och delta i en värld på gott och ont. Det är ett synsätt kongruent med Bions dictum att kunna befinna sig i oscillation mellan Kleins positioner, att kunna vara i sin negativa kapabilitet.

I artikeln återupptas därefter den diskussion jag förde i den första delen om värdet av ett huvudsakligen *estetiskt förhållningssätt* och en diskussion om *sann och falsk skönhet*.

Slutligen presenterar jag en längre *klinisk beskrivning* på hur övergången till den depressiva positionen kan te sig i en analys. I denna koncentrerar jag mig på hur patienten öppnar sig för en mer estetisk upplevelse av världen; det vill säga hur patienten i tröskelfasen börjar gå ur sin narcissistiska position och öppnar sig för världen genom att börja se dess skönhet i olika små detaljer: hon börjar få ett sant passionerat intresse (+K) för livet.

Efter att först presentera en enkel metapsykologisk översikt övergår jag sedan till att beskriva tröskelfasen och patientens upplevelser av denna.

Förenklat om vissa skillnader mellan Freuds, Kleins och Bions teoretiska modeller.

Utifrån Freuds synsätt (vertex) avgörs relevansen av en inre föreställning, om den står sig vid en realitetstestning. Man provar sin föreställning, och det förhållningssätt som den implicerar, om den fungerar i relation till den yttre verkligheten; om den leder till en tillräcklig sexuell eller libidinös tillfredsställelse eller inte.

Utifrån Kleins synsätt är det avgörande om föreställningen för fram till en psykisk upplevelse av säkerhet (depressiv position) eller inte (schizoparanoide position).

För Bion (Meltzer, 1978) gäller realitetsprövningen den inre realiteten och den är därför inte primärt riktad mot yttervärlden, även om en bekräftelse i någon form, negativ eller positiv, kan vara viktig.

Alla dessa (teoretiska) modeller är relevanta och beror på vilket synsätt (vertex) som är aktuellt.

Det avgörande för Bion (och Meltzer) är om man kan vara i sanningen och känner tilltro till den; inte i form av en sanning som ett 'ting i sig' (Kant, 1787), utan att ha tilltro till sin egen *sanna emotionella erfarenhet* av sitt inre skeende (som kan ha initierats av en yttre händelse eller en dialog).

Jag ser/förstår det som att man i stunden är medvetet klar i sitt 'känna-tänkande' (Ramberg, 1998b), och detta i sin tur är kongruent med ens omedvetna processer (binocular vision, Bion, 1962). De senare är och skall vara omedvetna för en, varför en kontaktbarriär upprätthålls mellan det medvetna och omedvetna rummet.

Jag menar att Bion är den förste inom psykoanalysens huvudfåra som använder sig av en genomförd affektteori, även om denna kläds i metateoretiska begrepp (som länkarna +/-L, Love, +/-H, Hate, +/-K, Knowledge).

Tänk på en analytiker som efter (i denna mening) sant reflekterande meddelar en därför välgrundad tolkning till en patient, men som i den stunden inom sig tränger bort kontaktbarriärens relativa transparens. Jämför det med en som förmedlar tolkningen, samtidigt som han låter sitt väsen vara *transparent*.

Patienten upplever sannolikt den första analytikerns tolkning som ett auktoritativt uttalande, men tar också säkert in tolkningen som ett auktoritärt slag. Den senare analytikern tillåter patienten att få tillgång till hans relativt transparenta väsen, varför patienten relativt lättare kan ta emot och börja bearbeta tolkningen utan onödigt motstånd.²

I denna artikel (del 1 och 2) använder jag mig huvudsakligen av Bion/Meltzers synsätt.

På tröskeln till den depressiva positionen och till upplevelsen av den estetiska konflikten.

Freud (1932) skriver att "Man kunde jämföra jagets förhållande till detet med ryttarens till hästen.....Ryttaren har privilegiet att bestämma målet, att leda det

2 Vi skulle sannolikt i dessa dagar kunna beskriva skeendet utifrån ett neuro-psykoanalytiskt perspektiv: patientens system av spegelneuron får ett mindre förvrängt och mer mångfacetterat "meddelande" av den senare analytikerns verbala tolkning med dess prosodiska inramning (röstklang). Patienten kan därför lättare "matcha" meddelandet med sitt eget självsystem, och i sin tur omedvetet, och senare medvetet, förmedla sin reaktion tillbaka till analytikern i den dialog som de två upprätthåller i stunden och i vilken meddelanden utväxlas på mindre än en sekund (Rizzolatti & Arbib, 1998, Stern, 2004, Bauer, 2005).

starka djurets rörelser. Men mellan jaget och detet uppstår alltför ofta den inte idealiska situationen att ryttaren måste föra hästen dit hästen vill.”

Meltzer (1988) menar i stället att de inre objekten skall rida jaget.

Jag själv ser det som en process: Den psykoanalytiska metoden står för att utveckla den intima sfärens värden. Ett grundläggande arbete med patientens värdesystem kan inte ske förrän han fullt ut befinner sig i den estetiska konflikten. Han är då på väg in i, och är delvis i, den depressiva positionen (Jämför med Bions beskrivningar av oscillationen mellan Ps och D). Efter att den geografiska och zonala förvirringen på ett fruktbart sätt har bearbetats i analysen, och därför de inkräktande projektiva identifikationerna börjat mista sitt grepp över de inre objekten, behöver patienten inte längre använda analytikern som ett toalettbröst i samma utsträckning som tidigare.

Han börjar därför alltmer kunna se analytikern som ett subjekt och kan med skräck och viss bävan ana möjligheten att ogarderat och med öppet medvetande ”lägga sig vid analytikerns bröst”. Han är på tröskeln till den depressiva positionen. Han ställs nu inför valet att släppa sin kontroll över analysen, vilket i sin tur innebär att han måste släppa kontrollen över sin relation till analytikern och viktigast, över sitt inre liv och de inre objekten. Här uppstår ofta ett starkt motstånd hos patienten som ibland kan synas svåröverstigit (Meltzer, 1967, 1992a, b, Rosenfeld, 1987). Ur patientens synpunkt kan man uttrycka konflikten sålunda: att fullt ut våga släppa sina försvar och därmed tillåta den estetiska konflikten att ta över den inre scenen.

Drivkraften för denna process är liksom tidigare i analysen det inifrån kommande behovet att hela de inre objekten. Någonstans anar emellertid patienten att denna fördjupning av processen kan leda till en så djupgående förändring av honom själv, att han själv inte längre kommer att kunna vara sig själv: han är då inte bara skör för att han ömsar skinn, utan för att hans för honom kända jag kommer upphöra att existera, och han vet inte följderna. Han står, som han kan uppleva det, inför en förändring av likartat slag som dem han mer eller mindre psykiskt helskinnat genomgick de första åren, under oidipalkonflikten och alldeles innan puberteten tog över – en helt omvälvande förändring av sig själv (catastrophic change, Bion, 1970, the culmination of the struggle for decision, Angyal, 1965). Det finns dock en skillnad: denna gång är han vuxet medveten och skall låta det ske frivilligt³!

3 Andra och oftast primitiva kulturer har sett till att det finns ritualer under vilka man kan genomgå likartade transformationer med hjälp av ritualer under trance.

Min erfarenhet säger mig att patienten ofta beslutar sig för att gå in i den estetiska konflikten på allvar först då mer eller mindre tvingande yttre omständigheter uppstår, eller att analytikern och patienten känner att det börjar bli dags att sätta, och sätter, ett avslutningsdatum för analysen; ofta ett år framåt i tiden. (Så skedde i den kliniska illustrationen nedan.) Vi befinner oss då inne i avslutningsfasen och analysen utspelar sig nu mot en fond av oundviklig separation från analysen och analytikern i form av moder, fader och föräldrapar. Som den tidigare citerade föräldralöse unge poeten Keats (1952), som visste att han inom något år skulle dö i sin tuberkulos, sade: Döden är intensivare än Poesin och Skönheten! Skillnaden jämfört med Keats är att patienten nu har ett väl grundat hopp om en positiv framtid efter analysen. Han kan därför relativt fritt uttrycka sin smärta, besvikelse och tacksamhet till analysen samt ofta dessutom, och inte minst viktigt, uttrycka sin förundran inför den psykoanalytiska processens skönhet.

Att hela de inre objekten innebär samtidigt att hela det kombinerade objektet.

Det är viktigt att klargöra att den estetiska konflikt som aktualiseras i tröskelfasen inte enbart är den ursprungliga i förhållande till (delobjektet) bröstet eller till modern som helhet. Den estetiska konflikten i förhållande till fadern och föräldraparet som ett mer eller mindre fungerande par aktualiseras också. Patienten har inte bara den goda reverie-modern bakom sig i analysfåtoljen. Där sitter också den potentiellt förintande inre Modern med den döda, kalla, skoningslösa, alternativt förbrännande blicken, men också den inre Fadern. Han kan träda fram och kräva svar från patienten, eller kränka eller förgöra honom, när patienten själv i inre mening knappt ens finns till. Patienten är alltså lika utsatt som en nyfödd, men med en medvetenhet och inre förväntningar som en vuxen.

Det är lätt att glömma Freuds (1899) oidipala konflikt i detta skede av analysen, eftersom Klein, Bion, och i viss mån Meltzer, samt anknytningsteoretiker koncentrerar sig så mycket på det inre Modersobjektet och modersfunktionen.

Meltzer (1967, appendix L, 1973) har vidareutvecklat Kleins (1923, Hinshelwood, 1991) begrepp det kombinerade föräldraparet (*the combined couple alt. object*). I en god uppväxt fungerar föräldraparet ofta bra tillsammans och har en passionerad relation. Barnet kan då internalisera dessa tillfällen i form av ett gott förenat inre objekt.

Hur som helst får barnet leva med de olika lösningar och kompromisser som föräldrarna använder sig av mellan varandra och i förhållande till barnet (-en). Utifrån de emotionella erfarenheter barnet får av dessa omvandlar och utvecklar det föreställningar om dem. Under tid och efter omedveten bearbetning internaliserar barnet ett eget *Inre Föräldrapar*. Barnets icke utvecklade – och/eller p.g.a. en ev. traumatisk uppväxt icke optimalt fungerande – hjärna ligger till grund för att barnet i sin inre värld jämfört med verkligheten, kommer att förstärka de skrämmande och förgörande (Fonagy, 2005), men också de överdrivet positiva⁴, erfarenheter det gjort. Dessa omformas senare till inre objektrelationer, och ett Inre Föräldrapar, som kanske inte har formen av ett väl utvecklat kombinerat inre objekt, men som barnet likväl som vuxen kommer att leva med.

I detta skede av analysen genomlevs oidipalkonflikten och den estetiska konflikten i förhållande till det Inre Föräldraparet på nytt. Arbetet drivs vidare mot de grundläggande och primitiva nivåerna av psyket till följd av patientens behov att hela de inre objekten⁵. Processen uttrycker sig då, enligt min mening, oftast i drömvärlden på en delobjektsnivå. Den kan uttrycka sig i vakenhet i form av att man mer aktivt söker finna fram till ett mer meningsfullt och socialt liv i relation. Men huvudsakligen tror jag att det sker till följd av en mer eller mindre medveten längtan efter att ha ett eget grundläggande, i sig själv förankrat, inre liv och en därtill tillhörande längtan efter en inifrån kommande vitalitet och kreativ lust. Det händer att någon under tiden får en upplevelse av att födas på nytt.

Communing

Då P gradvis fått en djupare kontakt med sin egen förmåga till reverie i den depressiva positionen, uppstår småningom allt längre perioder av reverie-dialog mellan analytiker och patient. Den kan vid tillfällen vara så uttalad att deras medvetande om sig själva som avgränsade subjekt upphör, utan att de för den skull blir symbiotiska. Båda förmedlar sig då till varandra via en grundlägg-

4 Sannolikt oftast narcissistiskt betingade. Om barnet emellertid har haft en intensivt positiv upplevelse som överväldigar barnet och nästan mentalt "bländar det" med sin intensitet, kommer detta säkerligen präntas in i barnet och påverka utformningen av dess inre objekt. Det behöver inte vara något som omvärlden uppmärksammat. Jag kan snarare tänka mig att det lättare uppstår en sådan situation när man är själv.

5 Balint (1968) illustrerar med begreppet benign regression en likartad process

gande form av kommunikativ projektiv identifikation (Meltzer, 1986). Den existentiellt orienterade psykoanalytikern Harold Kelman (1971) har benämnt sådana skeenden *communing*. Vi kan se associationen till Nattvarden (the Holy Communion). Jag kan tänka mig att man vid sådana tillfällen kan uppleva at-one-meant med O (Bion, 1970), sannolikt en upplevelse med paralleller till gnostikernas gnosis (ung. jag vet genom min direkta erfarenhet) och mystikernas direkta kontakt med Gud. Det är en avgörande skillnad mellan att arbeta sig fram till en mystisk förening med Gud, Varat eller Pleromat (gnostisk term) som ett uttryck för en schizoid avskildhet och att uppleva transcendens under en monadisk kontemplation (av vissa kallad meditation), som också är en form av *communing* med sitt inre eller med naturen⁶.

Spädbarnsforskare som Stern (1985, 2004), Trevarthen (1996) och Tronick (1998) beskriver att interaktionen moder spädbarn har inslag av *communing* vad gäller affekter och utgör för övrigt dyader av "nästan *communing*".

Jean Paul Sartre (c:a 1935/1985) som påverkat både Jacques Lacan och Ronald Laing menar att en process som *communing* är en omöjlighet, en illusion. Så t.ex. rekommenderar Lacan (1954) Sartres (1943) Varat och Intet för att läsaren skall inse att det inte finnes någon möjlighet till en reell reciprok kärleksrelation, i vilken jag själv menar att *communing* av och till kan ingå. Äkta tal (une vrai parole, Lacan 1955) skall inte förväxlas med, men kan enligt min mening öppna för, *communing*.

Om ett fenomen som *communing* verkligen förekommer är en kontroversiell fråga inom analysen och jag vill återkomma till den vid ett annat tillfälle.

Skeenden under *communing* är mycket fruktbara. *Communing* under analysen innebär ett äkta djupgående möte utan reservation, men med bibehållen fullvärdig integritet hos båda. Den fungerar som ett reningsbad för de inre objekten. Patienten kan under en sådan "levande" tystnad plötsligt sakligt konstatera: "Jag blev hel. Det bara hände!" Han kan också plötsligt bli skräckslagen och inte riktigt veta varför, eller så kommer något djupt bortträngt och smärtsamt minne eller föreställning upp. Kelman (1971) har också beskrivit risker med en alltför tidig upplevelse av *communing*. Jag kan tänka mig, att när Bion skriver att det är centralt att kontaktbarriären inte skall vara direkt penetrabel, han åsyftar risken för sådana genombrott från det omedvetna.

6 En central person i vår tid som har beskrivit en dyadisk kommunikation, Jag-Du-dialog, där *communing* kan ingå är Martin Buber (1923, 1947: se gärna didaktiskt exempel sid 4-5). Han (1957) har också kritiserat Sartres och Jungs synsätt i dessa frågor. Vad gäller Jung, läs gärna Almqvist (1997, kapitlet Gnostikern).

Den av Bion inspirerade analytikern James Grotstein (2007) har i sin senaste bok föreslagit en egen *transcendent position* analogt med Kleins schizo-paranoida och depressiva positioner. I den beskriver han sin egen förståelse av Bions verk samt utvecklar detta vidare, liksom Meltzer. Hans arbete är så logiskt konsistent genomfört och skiljer sig samtidigt en del från det jag beskriver i denna artikel, vilken antogs innan hans bok kommit ut, att jag inte utan vidare kan integrera hans arbete i denna artikel.

Alla analyser är inte omvälvande

Meltzer (1967, 1992a,b) menade att många analyser avslutades vid tröskelfasen, ofta genom en mer eller mindre medveten, ömsesidig överenskommelse mellan analytiker och patient – ”Längre kommer vi inte”, ”en tillräckligt god analys” – och att man sedan täcker över det genom viss idealisering och ”mogen” resignation på ett sådant sätt att båda upplever sig vara någorlunda tillfreds.

För många patienter är inte den beskrivna processen lika omvälvande. Många neurotiker som börjar analys har redan en relativt väl förankrad värdegrund, med dynamiskt bortträngda men någorlunda väl fungerande kompromissbildningar. De känner därför inget behov av att i grunden ändra dem. De har under analysens gång gradvis modifierat sin livssyn och värderingar och uppnått en ökad autonomi och vitalitet och är tillfreds med det.

Den s.k. normala människan lever bara av och till i en sådan äkta och reciprokt relation som jag beskrivit här. Vi har oftast en indirekt relation till vårt sanna själv, med förhoppningsvis en viss transparens till vårt omedvetna liv. Vi bearbetar de intryck vi fått under dagens ”rollspel” under dagens och nattens drömtänkande. Ett reciprokt möte under vilken denna transparens kan fördjupas, kräver vanligtvis en ömsesidig medveten/omedveten ”förhandling”, eftersom få av oss vill riskera att bli utsatta för inkräktande projektiva identifikationer.

De som är i behov av dessa intensiva processer under tröskelfasen och senare, som jag beskrivit, är de som inte har utvecklat en tillräckligt väl fungerande *organisk progression* (symbolisk spiral, Kelman, 1971) mellan procedurellt inskrivna erfarenheter, attributiva (primärprocess-) symboler och olika hierakier av relationella (sekundärprocess-) symboler (Brakel et al, 2000). Det gäller också de som utsatts för svåra psykiska trauma. De kan sägas ha olika grader av störda

själv⁷- upplevelser med ontologisk osäkerhet (Laing, 1959) som följd, vilka i sin tur utgör ett allvarligt hinder för dem att leva ett fullvärdigt inre liv och utgör hinder för ett bra intimt liv med andra. Det avgörande för vikten av att genomgå den estetiska konflikten i psykoanalys är vilka behov man har och vad – vilka inre objekt – som driver en. Estetiska konflikter möter vi ju ständigt inom oss och utvecklas förhoppningsvis därav. Och slutligen givetvis: passformen analytiker – patient och om analytikern själv har en levande relation till de beskrivna nivåerna. Sannolikt kräver dock en passionerat kreativ person en aktiv tillgång till dessa skeenden inom sig.

Vikten av ett etiskt och därmed estetiskt förhållningssätt

Den etiska och därmed estetiska konflikt som det lilla barnet efter födseln kastas in i, tycker jag utgör prototypen för ett av barnets och den vuxnes grundläggande existentiella problem: att våga leva i en alltmer utvecklad passion eller att välja kontroll och trygghet: å ena sidan, att våga befinna sig i osäker skörhet, i Bions (1965⁸, 1970) Möjlighetsmoln, och på det sättet *möjligen undfå* en aspekt

7 Karen Horney tänker jag var den första som beskrev sådana störningar i form av störd självupplevelse och lade därmed grunden för en mer existentiell och experimentiellt inriktad beskrivning av självet än vad Freuds deskriptiva tripartitmodell tillät. Hon började med boken Den neurotiska nutidsmänniskan (Horney, 1937, och se vidare 1950). Sedan följde andra med som-om personlighet (Deutsch, 1942), ett falskt själv (Winnicott, 1950 och vidare, se 1960), ett kluvet själv (Laing, 1959), 'Ablation' av föräldrabiliden (Rycroft, 1965), pseudomognad (Meltzer, 1966) osv.

8 Från 1300-talet kommer en liten bok av en engelsk präst "The Cloud of Unknowing" (anonymous, 1996), på svenska 'Molnet – Icke-vetandets moln i vilket själen möter Gud'. För att kunna vara i kontemplation insisterar författaren och den asketiska mystikern på att den som kontemplerar skall koncentrera sig på att i glömskans mörka moln under sig hölja allt det som är skapat (bl.a. kroppen och dess behov) och i stället vistas i det mörka moln ovanför som döljer Gud för våra blickar. Det är det mörka molnet av icke-vetande.

Jag är tämligen förvissad om att Bion 1965 i Transformations inspirerats av bl.a. denna bok när han beskriver sin modell/analogi om probability och possibility clouds – möjlighetsmoln: Han själv och patienten kan tänkas ha varsitt moln ovanför sig, ett sådant som ju, säger Bion, bildas ovanför ett hett område.

Han för analogin vidare att t.ex. the hot spot kan vara patientens (eller analytikerns) genitalier och molnet ovanför kan vara hans avund, eller the hot spot kan vara bröstet och molnet patientens saknad därav. Det centrala är spänningen mellan molnet och the hot spot. Om psykoanalysen fungerar väl, dvs. om analytikern kan befinna sig i 'compassioned (agape) reverie' och patienten är mottaglig, kan denne transformera om denna emotionella erfarenhet, dvs. spänningen mellan the hot spot och molnet av otillfredsställt kroppsligt begär och samtidig möjlighet, till t.ex. ett poem. På så sätt kan Avunden avgiftas (från Ramberg, 2006).

av Sanningen, O. Å andra sidan, att tryggt äga och någonstans samtidigt inom sig *veta*, att man då gått förlustig just det man trängt efter. Det gäller både för ögonblicket och för nära relationer som sådana.

När psykoanalytikern härbärgerar det patienten förmedlar med sitt väsen och sina ord menar jag att han gör det utifrån ett *estetiskt förhållningssätt* och utifrån ett psykoanalytiskt, och därmed också ett etiskt, vertex. (Jag använder Bion's (1965, 1970, P.C. Sandler, 2005) abstrakta term i stället för 'synsätt', 'förståelse' som för till alltför avgränsande och konkreta associationer. Den estetiska dimensionen kan tänkas ingå i psykoanalysens vertex men jag vill f.n. framhäva just den dimensionen.)

Han använder sig av tolkning som en sond (eng. probe, Bion, 1970 sid. 73) in i patientens inre värld både i avsikt att fördjupa och söka klargöra innehållet i denna, men också för att visa att han följer patientens process någorlunda. Och om så inte är fallet, att bli korrigerad. (Tolkningar måste givetvis användas med försiktighet, eftersom de ofta inte bara är meningslösa, utan de kan dessutom hindra processen och förlama patientens egen kreativitet (Meltzer, 1992b, Winnicott, 1967, 1968).

Låt mig ge en "mild" men förhoppningsvis klargörande analogi, men också ett instruktivt exempel på, vad jag menar med begreppet estetiskt förhållningssätt: När man tar emot ett konstverk *upplåter man sig* till det. Om det då talar till en uppstår en "merger" mellan en själv, subjektet, och konstverket, som därvid också får funktionen av ett subjekt. En slags dialog förs under vilken ens fokus och subjektiva upplevelse av verket ändras. Subtila kroppssensationer, aningar, känslor och tankar uppträder för att småningom utmytna i en mer samlad form. Konstverket kan arbeta vidare inom en i drömmen och kan plötsligt komma upp under dagen. Upplevelsen av verket fördjupas under tid

Jag skrev detta innan jag fick tillgång till Grotsteins (2007) senaste bok. Av denna framgår att Bion fått uttrycket 'a beam of intense darkness' från en brevväxling mellan Freud och Lou Andreas Salomé. Bions tanke, framhåller Grotstein, är att vi överväldigas av vårt eget medvetna/halvmedvetna tänkandes ljus och förs vilse i vårt arbete. I stället bör vi med vår förmåga att utstå osäkerhet (negative capability) under apprehensive väntan invänta en intuitiv förståelse som finns att finna just i det intensiva mörkret, ur vilket det kan låta sig anas, om inte ljuset från de vanliga känslotankarna och associationerna bländar vår synförmåga.

Kontemplations/meditationsboken av Anonymous (ca 1300), som jag hänvisar till, är heller inte nämnd i Slanders (2005, sid 569-576) "Bion-lexikon" på uppslaget Bion's Philosophical sources!!

och förändras då kanske helt, för att småningom inte längre uppta en. Som jag ser det, innebär att befinna sig i den estetiska positionen i sin förlängning inte enbart att våga befinna sig i ett 'apprehensive state', vilket enligt lexikon innebär att hysa farhågor och onda aningar. Det innebär också en slags nyfiken beredskap och positiv förväntan på vad som kan komma (emergence of being, Stern, 1985).

Det förutsätter ett öppet sinne utan den sedvanliga kontrollen över verkligheten och ett vara utan prestationsinriktat fokus. Man är i stället beredd att förutsättningslöst ta emot de intryck som kommer utifrån, och de intuitiva formerna och tankarna som uppstår inom en. När så sker befinner man sig på en fenomenologisk medvetande nivå (Merleau-Ponty, 1945, Karlsson, 2004, Stern, 2004).

Detta är väl inget nytt säger någon. Visst inte. Freud (1912) skriver om 'even hovering attention', evenly suspended attention, och att låta sig överraskas av vad patienten säger.

Jag vill emellertid inte bara framhäva förmågan att ha tillgång till fria associationer. Det kan ju faktiskt bara innebära att man fritt associerar till andra ord eller objekt föreställningar. Med den senare beteckningen avser Freud, vad jag förstår, huvudsakligen bildföreställningar, dvs. Langers (1942, ref. av Rycroft, 1985) icke diskursiva symbolik.

Snarare vill jag lyfta fram vikten av att i ett 'apprehensive state' *låta sig gripas av* vad patienten förmedlar. Jag tänker då inte främst på att bli tagen av vad som sägs eller av de bildföreställningar som omedelbart väcks inom en.

Viktigare är att patientens (dynamiskt) psykiska sinnestillstånd i stunden någorlunda oreserverat tas emot med oreflekterad empati (Langer, 1967). Det scenario som analytikern då omedvetet formar i sitt inre möter i sin tur dennes egna inre värld. Under denna härbärgering av patientens material får analytikern (i motöverföringen) egna osorterade associationer från sitt eget liv och kanske uppstår överraskande föreställningar och känslor (eng. hunches and visions) inom honom. Kanske hans eget psykiska tillstånd förändras till något som liknar patientens eller utgör ett primitivt svar på dennes inre situation. Dessa data, även om de sällan verbaliseras, är sannolikt viktigare för den analytiska processen än de som associeras till i stunden, (Ogden, 1997, 2005, Ferro, 2002, 2006). Det gäller också analytikerns förmåga att omedvetet/medvetet härbärgera vad som sker inom honom, något som naturligtvis förmedlas till patienten.

Jag tänker mig att man kan uttrycka det sålunda, om det inte ter sig prentiöst: Initialt låter sig analytikern passionerat gripas av vektorerna +L+K+H, för att sedan när han någorlunda kunnat härbärgera, fortsätta att befinna sig i +K. Jag ser +K som den (genitalt sublimerade) mogna formen av att befinna sig i den estetiska konflikten i förhållanden till patienten och den inre värld hon förmedlar. Det innebär att finnas i processen med *passionerad nyfikenhet* utan att sensuellt vara alltför aktiverad och utan att upptas av sin egen biografi (*without memory and desire*)⁹.

En patient som går hos en analytiker med ett i grunden estetisk förhållnings-sätt på det sättet jag här beskrivit, kommer sannolikt att vara med om en annan analytisk process än den som anlitar en utpräglad ortodox och narrativt inriktad analytiker. Den meningsbyggande processen är dock central för båda. I detta sammanhang är det viktigt att ha i minnet att de flesta analytiker arbetar på ett sätt som inte alltid överensstämmer med den skola de sägs tillhöra (Hamilton, 1996).

Sann och falsk skönhet

En pretentiös rubrik men, romantiken skräder inte orden och väjer inte för det Stora: det Sanna är det Sköna.

Bakom en vacker dröm döljer sig alltid sumpmark. Kanske skulle många säga så: Det sköna är bara sken och utanverk och därför bedrägligt. Egentligen är skönheten bara till för att dölja det fula och farliga såsom sex, aggressivitet och olösta konflikter.

Och visst: det verkliga och det psykiska livet bygger på att vi utvecklar lösningar på de inre och yttre konflikter vi försätter oss i. Vi lever ju ständigt med både motstridiga och sinsemellan samverkande motivkrafter/drifter inom oss, vilka alla söker sin tillfredsställelse. Vi tvingas därför finna fram till många kompromisser i våra liv. De flesta är omedvetna för oss.

Några konfliktlösningar fungerar i så måtto att de står i en dynamisk samklang med vår egen organisation och dess relation till omvärlden. Vi är ju varelser som är gjorda både för att äga en viss autonomi och samtidigt söka vår tillfredsställelse i livet utanför oss. När vi finner en sådan kompromisslösning upplever vi tillfredsställelse. I vissa stunder blir vi tagna av detta och erfar skön-

⁹ Bion refererar ju till judiska och kristna mystiker. Gnostikerna och Zenbuddister, som använde och använder sig av meditation, känner väl till de fenomen Bion refererar till i sina begrepp, såsom at-one-ment, without memory and desire etc (t.ex. Kelman, 1971, Austin, 1999, Safran, 2003), och har dem ofta mer utvecklade.

het. Både tillfredsställelsen och skönhetsupplevelsen är av övergående natur eftersom livsprocesserna inom och utanför oss ständigt förändras. Allteftersom vi utvecklas måste vi finna nya lösningar. Om det fungerar uppstår just en sådan organisk progression av lösningar, och symboliseringar av dessa; allt i analogi med den progression jag beskrivit tidigare.

Andra konfliktlösningar har inte denna dynamiska relation till vårt inre eller omvärlden. De kan ha utformats tidigare i livet och under andra omständigheter, och har då fungerat väl.

Jag kan se de narcissistiska livslösningarna som karikatyrer av tidigare funktionella anpassningar till omgivningen. Att medvetandegöra en sådan förlegad konfliktlösning kostar på eftersom det påkallar behovet av en ny. Ett sätt att dölja detta faktum är att inför oss själva ge den ett sken av skönhet. Denna klingar ofta falskt och har ofta en yttlig, klichéaktig eller sentimentalt unken air över sig.

Det är mot denna bakgrund vi skall se uttrycket "truth is beauty, beauty truth". Skönhet uppstår när vi befinner oss i kongruens med djupet av vårt inre och med omgivningen och skall inte förväxlas med dess falska sken.

Men det här är ju en förlegad form av romantisk estetik, säger ni. Den mest djupgående estetiska upplevelsen uppstår oftare i ett konfliktskeende när vi plötsligt "i stormens öga" kan uppleva denna. Skönhet uppstår just i ett hisnande ögonblick, i apprehension, just innan den "nya verkligheten tagit över en".

Och jag svarar: det kanske just är då skönhet upplevs som starkast; när dynamiken i förändringen levs, men ännu inte upplevs, dvs. just när vågen kommer och man är på väg att dras med av den – Om förgörande och/eller frigörande är ovisst. Det ögonblick när kaskeloten i Moby Dick (Melville, 1851) skjuter upp ur havet mot en.

Fallillustration

Som avslutning vill jag ge en klinisk illustration av hur den analytiska processen kan te sig på väg in i den depressiva positionen. Jag gör det med avsikten att beskriva hur patienten gradvis öppnar sig för ett estetiskt förhållningssätt och på det sättet börjar gå ur sin narcissism.

Det visar sig i uppmärksamheten på detaljer som hon upplever vackra utanför henne själv, utan att de är det i en yttlig bemärkelse. De är inte heller omedelbart av ett (begränsat) egocentrerat intresse för henne. Anblicken fyller

henne i stället spontant med (passionerad) uppmärksam nyfikenhet, utan att hon fördenskull förlorar sin integritet i inkräktande projektiva identifikationer på omgivningen. Jag söker av och till ge en bild av hur jag själv som analytiker är involverad, när jag tänker att det har en klargörande funktion för processen som pågår. Här följer ett utdrag ur de tre första sessionerna på andra terminen av en efter sex års uppehåll återupptagen 3 ½-årig analys, som visserligen avbröts på grund av yttre skäl men, som patienten senare beskrivit, snarare bröts av den förvirring, rädsla och vrede som väcktes i tröskelfasen.

Jag har valt att göra illustrationen längre än en vinjett för att kunna ge ett intryck av hur själva processen utspelar sig inom henne. Jag har ibland tagit med mina överföringsreaktioner och syner under reverie.

Under terminen som föregick det skeende som jag nu tänker beskriva, upplevde hon ofta en extrem ambivalens inför processen i analysen: var det bara ett lidande och smärta utan mening? Hon blev ofta mycket trött och kunde känna sig borta efter sessionerna.

Under några sessioner vid slutet av terminen upplevde hon, att hon låg nyfödd på britsen och kände sig, då hon väl vågade säga det i stunden, väldigt utlämnad. Vid samma tid kunde hon till sin förvåning, trots att hon fysiskt var relativt vältränad, efter sessionerna känna sig helt ledbruten och ha muskelvärk.

Måndag 15/1 (Första sessionen på terminen)

P (patienten): Det är några drömmar jag vill berätta fast jag drömt dom under uppehållet. Jag skrev upp dem men glömde läsa dem i morse.

Dröm (2/1?) Jag skall på fest där det både är arbetskamrater och folk från utbildningen. Jag hittar en bra klänning som är fin och jag hänger undan den.

(A – psykoanalytikern – är inom sig helt klar över att klänningen är röd. Motöverföring?)

Så då jag är tillbaks för att ta den, då har en annan tagit den. Jag är desperat: " De har snott min (klänning)!"

... Jag drömde den efter en intervju (för annat arbete) som jag gjorde i mellanlagarna. De hade inte kollat mina referenser....så jag får inte jobbet. De är inte intresserade.....

Jag vill ha klänningen...platsen i solen

Dröm några dagar senare (8/1):

Jag bor i en lägenhet som samtidigt är jobbet. Så går jag ut längs gatan och husen blir sämre och sämre. På slutet av gatan ser jag en entré, där det till höger är bråte som borde städas bort och till vänster inreds något.

Så är jag hemma i mitt arbetsrum. Där saknas golvlistan till vänster...Jag ser en råtta där. Sedan ser jag fina rum. Stora. Samt dessutom en övervåning. Den är onödigt stor, tänker jag. Där finns ett stort bord. Kanske är det en säng som här....Är det någon idé att göra något åt allt detta! Är det för stort?.... alltför stora förändringar???

...

P: Jag var i en butik men fick inte markera saker. Jag skulle tagit den direkt....Jag skulle varit mer aktiv i intervjun, vågat ta plats. P fortsätter: På vägen hit såg jag *mosaiken* i väggen på moskén. Det var ju *vackert!* Snyggt, oväntat gjort. (och med förvåning) Jag har inte sett det förr!

A: Som förra terminen då du också såg mer klart och för första gången såg vackra detaljer.

P: Ja, *Katarina kyrka. Hur den ser ut, hade jag inte sett egentligen i verkligheten.*

Det är som att jag satt mig själv i centrum hela tiden, och det är ju både på gott och ont. I förra gruppen (en tidigare utbildningsgrupp där hon hade problem) var det faktiskt ett sammanhang som inte fungerade och jag tänkte att det var fel på mig. Jag var så självupptagen att jag missade sammanhanget!

Det handlar om att våga ta på sig klänningen. Det skulle vara trevligt med lite färg. Jag har anmält mig till en kör för några veckor sedan...

(Om lägenheten i drömmen).....Det känns som att det finns förutsättningar för att göra något bra. Men det är väldigt mycket jobb..... tar jag mig vatten över huvudet?

Vänster sida höll man på att fixa.....Det fanns en massa bråte på höger sida. Någon annan har tagit bort det. Framför porten på höger sida. Där fanns en massa skräp. Skräp som borde bort.... Jag sade till någon annan som tog bort det.

Till vänster där listan skulle varit, där bakom fanns en liten råtta, men egentligen var det faktiskt en mus i stället....den var söt....

A: En *mus!*

P: mmmm (förstår)

P: Det var inte genomruttet eller så bakom listan. Utan det är snarare saker som skall dit. Det var inte mögel-, vattenskadat eller så.

A: Efter sessionen ser jag att hon (för första gången) lagt posten som kommit i snygg ordning på golvet (men inte på stolen).

Min kommentar: Jag kommer nu, liksom handledaren i drömmen i början av förradelen av artikeln, att "med mitt finger dela himmel och jord från varandra" i ett försök att beskriva hur jag ser den analytiska processen utveckla sig.

Patienten, som har en del exhibitionistiska drag vill ha "en plats i solen" – en narcissistisk position. Hon har hittat en snygg klänning som hon vill tinga, men hon har inte betalat priset för den och får den därför inte undanhängd. Hon vill inte betala i form av den psykiska smärta som krävs för att fortsätta utvecklas.

Hon är misstänksam att jag under juledigheten tagit hennes klänning, hennes kvinnlighet, vilken hon i en djupare mening upptäckte förra terminen. Upptäckten av klänningen innebär att hon – visserligen i form av klädsel, utan verk – börjat se sitt estetiska objekt, *sin* inre moder – och i förlängningen sig själv – i analysen och därmed börjat möta den estetiska konflikten.

Det är snarare sannolikt att hon under juluppehållet själv undvikit denna och därmed förlorat det estetiska objektet, klänningen, ur sikte.

Under den tid som förflutit sedan drömmen har hon arbetet vidare med sig själv.

På vägen till sessionen ser hon det estetiska (inre) objektet utanför sig i form av mosaiken liksom hon förra terminen för första gången upplevde vackra detaljer av kyrkan. Hon har på vägen till sessionen vågat lämna sin narcissistiska position och är öppen och kan ta emot och passionerat intressera sig för det andra gjort. Hon har nu en egen fungerande reverie-funktion.

Nästa dröm visar att hon med hjälp av sin egen reverie-funktion håller på att restaurera sitt inre och kan då erkänna sitt kön/musen. Samtidigt överläts en massa bråte på den andra sidan på mig, analytikern, att bortförskaffa. Hon har inte själv förmågan att, alternativt vill hon inte, ta bort skräpet, utan det skall ske genom att jag härbärgerar det – Meltzers (1967) *toalettbröst funktion*.

Något spekulativt (?) tänker jag att hon i höger synfält – dvs. på en neurofysiologisk nivå med huvudsaklig utgångspunkt från vänster hjärnhemisfär, vilket på psykologisk nivå motsvarar hennes verbalt konceptuella centrum (Freuds Ord representation, 1915, Gazzanigas Tolkare, 1998) – ser en massa bråte av föreställningar, som stör henne och som hon vill få bort. I vänster synfält finns en mus; en sammanflätad ting-objekt-föreställning i vardande - och därför i

organisk progression - med en sannolikt direktare relation till det limbiska systemet (Schore, 2003).

Hon känner samtidigt bävan inför det större utrymme som öppnar sig för att "känna-tänka" (Ramberg, 1998b) kring den estetiska konflikten.

Med vetskapen om att analysen börjat igen och efter en tillfredsställande session vågar hon ha en direktare kontakt med sitt inre. Hon känner tacksamhet och erkänner analysen som ett estetiskt objekt. Hon visar det med viss återhåll-
lenhet genom att lägga posten i ordning, men på golvet.

Jag, analytikern, ser inom mig självklart klänningen som röd. Jag minns hur jag som 4-6 åring (?) var tagen av min mammas skönhet, när hon skulle på fest och hade sin helt röda klänning på sig. Jag besvarar den i stunden icke uttalade erotiska överföringen med en erotisk motöverföring i troligtvis oidipal form. Det visar sig dock senare att klänningen är grön. (Om man är lagd för spekulation, kan man förstå färgen på klänningen som hjärtschackrats gröna färg. Grönt är dock en färg som generellt torde passa henne.) I vilket fall: Här finns samtidigt en djup, innerlig längtan efter moderns, och analytikerns, reverie-funktion.

Således: patienten befinner sig, då drömmen dröms, i tröskelfasen. På vägen till sessionen har hon själv bearbetat den estetiska konflikten så mycket att hon själv för en stund äger förmågan till reverie och hon befinner sig då i depressiv position.

Tisdag

(Tjugo minuter sen)

P: ... Jag tittade på drömmen, den som jag berättade om igår. Jag hade skrivit 'liten mus'. Men så fanns det en del till som jag inte berättade:

Dröm 8/1, del 2:

Jag åker i en bil, kör inte själv, med ett litet barn som ska till dagis. Jag tittar ut genom fönstret: det är vackert och fint; sommar, vår, björk och äng.

Väl på dagis fikar jag. Jag tar bara lite av kakor och så, samt en kokostopp. Jag tänker att jag kanske äter för mycket, så att inte andra får. Och så lämnar jag barnet.

A: Hur gammalt är barnet?

P: Fyra till sex år. Sedan är jag åter i bilen och *där det förr var sjö är det nu egentligen sumppmark*. Jag testar om det finns botten. Det är osäkert. Det kanske är ytterligare löst under den botten jag står på... Om solen reflekterar så kan det (dvs. sumppmarken) se ut som himmel. Himlen speglar sig så att

det ser fint ut. Det sista jag minns var en livboj på ett träd längre fram, och det kändes tryggare... Bojen är väl du (med ett litet skratt).....

.....

P: (Apropå hennes sena ankomst) Till igår var jag lite sen, för jag var så nöjd med mitt försök till *samarbete* (med en kollega hon varit rädd att arbeta med). Jag vågade trots att jag visste att det skulle bli svårt att *ta ledningen*. När jag läste drömmen igår, insåg jag, att jag glömt bort att berätta. Det här är ju riskerna (med psykoanalys). Sumpmarken är ju psykoanalysen. Jag känner mig ledsen... Det kanske jag inte vill känna. Är det så med jobben att jag hamnar i beråd, hur jag ska göra med psykoanalysen? Om jag får jobb, så slutar jag psykoanalysen till hösten. Är det så jag gör det?... Att jag söker jobben så slarvigt. Jag vill inte komma i situationen att välja (mellan jobb och psykoanalys).

Jag kände starkt igår. Jag står inte ut med jobbet. Jag blir tokig på det. Ibland hoppar jag över... och ibland stannar jag kvar för att gå vidare (som i överföringen här). Kanske är det så med mitt jobb, att jag måste ta tag i vissa saker, att stå för min avsikt, att bli tydlig.

.....

P: Jag tyckte före jul att jag började återta kontrollen (i mitt liv och jobb). Men nu har jag jobbat två dar och jag har redan *tappat kontrollen*. Nu hade jag inte kontroll när jag skall hit. Jag blir orolig. *Jag är rädd helt enkelt*.

.....

P: Något av det sista jag sade före jul var att jag var rädd för att *gå in i mörkret*.

Jag är orolig för att inte vara en bra förälder... att inte skydda sitt barn... Sången, jag har varit fram och tillbaks när det gäller den. Jag vet inte vad jag vill... vad jag vill göra... om jag vill fortsätta analysen... avsluta eller inte avsluta.

A:Och du lade i ordning posten (prydligt ordnad på golvet, dvs. inte på stolen).

P: (skrattar lite)

A: Jag tror att det är första gången.

P: Ja.

(tyst)

P: Att ta på sig fin klänning står för många saker.

A: Vilken färg var det?

P: Den var av grönaktigt siden (lite gråt-täppt i näsan verkar det som)... Igår var det som att jag inte vågade ta på mig klänningen. Jag har en grönskimrande långklänning, som jag har kvar sedan min examinationsfest. Det var en fin fest. Det är en viktig klänning. Det finns en annan viktig klänning från när jag var liten, som mamma sytt; en gul prinsessklänning som hon hade sytt och efter en blå jag hade haft tidigare. Jag minns att jag hade den gula i sandlådan då jag var tre fyra år. En annan tjej retade mig för att jag hade klänning. Det ledde till att jag aldrig hade klänning ute efter det. (Åter gråtig och täppt) Jag har en bild av min bror, pappa och jag som står mot ett broräcke på semester. Jag har min gula klänning som mamma sytt... Jag jobbar så mycket och det är så lite man delar med varandra. Att synas är skuldbelagt för mig.

(Då timmen är slut och hon går, så är hennes ansikte i gråt. Hon varken tittar eller säger hej. Hon håller kvar handtaget då hon stänger dörren.)

LR kommentar: Hon har motstånd men är, sannolikt till följd av hur det kändes under sessionen igår, beredd att ta upp hela drömmen. (Följande resonemang kan te sig både kryptiskt och absurt för den som inte är insatt i kliniansk psykoanalys.)

I den nu berättade drömsekvensen kan patienten se skönheten utanför bilen, men observera att hon gör det genom ett fönster. Hon befinner sig innanför något, i ett inre objekt, modern, och har därför ej direkt kontakt med skönheten – en narcissistisk position. Så har sannolikt uppehållet i viss mening tett sig för henne. När hon så kommer till "psykoanalytikerdagiset" med sitt narcissistisk och oidipalt störda barn, tar hon bröstvärtan/ögat (Minns den tidigare diskussionen i del 1 om det tänkande bröstet!), nu emellertid i form av en erotiserad phallos – kokostoppen¹⁰ – ut ur sitt internaliserade bröst (Meltzer, 1973, 1992a, b, 1988, sid. 59-65). Bröstet blir därmed "ihåligt" och patienten hamnar med sin erotiserade penis i sumpmarken, i ett analt claustrum – bakom en estetisk upplevelse döljer sig ofta sumpmark, som jag beskrivit ovan. Barnet lägger hon över i analytiker modern. När hon befinner sig i underkroppen och i anus (rectum), förvandlas mina phalliska ord till skit.

Det centrala i dessa två sessioner är emellertid: Trots att patienten är rädd att förlora kontrollen, vågar hon göra det ibland, med de problem som följer. Hon behöver inte leda, kontrollera, psykoanalysen.

¹⁰ som i Sverige både kan se ut som en bröst-phallos och som ett bröst.

Hon börjar uppleva det estetiska objektet inom sig i form av att hon ser det vackra utanför sig, men hon kan i denna dröm bara se utsikten utifrån sig själv som ett subjektivt objekt, eftersom hon befinner sig som en passagerare bakom bilens glasruta. Hon upplever den vackra naturen ute inifrån moderns kropp genom att se ut genom dess genomskinliga yta. Det för i sin tur med sig ett passionerat intresse och framförallt behov av kunskap om vad det estetiska objektet faktiskt väcker hos henne. Hon måste, som Bion säger, använda +K som länk mellan +L och +H för att mäta möta upplevelsen. Om hon vågade gå ut ur bilen (ut ur det subjektiva objektet modern, släppa de inkräktande projektiva identifikationerna på analytikern) skulle det vara detsamma som att hon direkt kan se och uppleva skönheten, dvs. finna intresse även i små detaljer, såsom mosaiken i väggen på moskén på väg till analysen.

På vägen till sessionen vågar hon emellertid lämna sin narcissistiska position "inne i moderns kropp" i drömmen, och hon kan därför under sessionen se sig själv som del i ett större sammanhang och inte egocentriskt tro att allt beror på henne.

Onsdag 17/1

P: I måndags hade du *jättefina blommor*, men då jag var här trodde jag det var *ljung*. Ljung ska man inte ta in, *då dör någon*.

A: Jag har tagit hit ljung för att någon ska dö. Vad om det?

P: *För att se något vad det är*. Det nya (som kommer fram). Det här med ljung undrade jag... Igår försvann att jag mådde dåligt. Då jag gick ut härifrån mådde jag lite bättre. Jag såg plötsligt i nedgången på tunnelbanestationen vid Medborgarplatsen, att *på golvet där finns det mönster i det grå*. Att det finns *färg* har jag inte sett tidigare. Jag ska nog fortsätta i psykoanalys tänkte jag då. Men det var jobbigt här igår. *Det är faktiskt något nytt. Jag ser! Det är något nytt med mig*.

Min kommentar: Den estetiska upplevelse-kapaciteten (the capacity for apprehension) fortsätter att fördjupas. Upplevelsen av döden utgör en integrerad del av den estetiska konflikten.

Hon har således mer kontakt med sitt kärnsjäl – sanna själ – och därmed kroppen. Betänk samtidigt att kroppen och ens kvinnlighet står nära varandra. Både för män och kvinnor är kvinnan på ett eller annat sätt ens första identitet, eftersom det huvudsakligen är modern som barnet först relaterar till (se t.ex. Winnicott).

Patienten går under månaderna som följer igenom sin barndom ånyo. Hon uppsöker *smärtsamma och skamfyllda minnen*. Det känns dessutom som att de uppkommer på ett *spontanare sätt än tidigare* och de är oftast av karaktären att de *upplevs i stunden*. Minnena kretsar mycket kring den kroniskt sjuka och sannolikt narcissistiska och deprimerade modern, som hon ständigt kände att hon måste hjälpa, och svårigheten att vara glad tillsammans med henne. Patienten verkar samtidigt kunna leva sig in i moderns liv på ett ömt sätt. Fadern beskrivs i positivare och vitalare termer liksom andra vuxna som varit betydelsefulla. Om hon huvudsakligen arbetade med det svåra i fadersöverföringen i förra analysen, arbetar hon denna gång huvudsakligen med sin ambivalens till modern.

Hon har tidigare berättat att hon alltid haft svårt att tycka om flickor i 3-5 års åldern (jämför drömmen ovan). Hon har däremot inga problem med pojkar i samma ålder. Någon månad senare, nära avslutningen av analysen och alldeles efter en session, *uppmärksammar hon en flicka* i en dagisgrupp i den åldern och märker då att hon inte har någon aversion mot henne. *Hon är i stället positivt nyfiken på vem hon är och hur hon tänker. Hon finner henne också söt.* Hon upplever att det skett en förändring inom henne.

Sammanfattningsvis om den estetiska konflikten

Meltzer är den förste inom den kleinianska traditionen som menar att under de schizoparanoidea konflikterna ligger de depressiva, av skälet att de senare är svårare för barnet att möta. Jag menar att denna övertygelse utgör grunden för en *postkleiniansk tradition*. Övergången från schizoparanoide position till depressiv sker inte primärt genom att barnet börjar uppleva sina avundssamma attacker på bröstet och får skuld känslor och känner behov att reparera skadan, en kleiniansk grundtanke som givetvis ännu har sin validitet. Föreställningen om att kunna reparera är gammaltestamentlig och kommer ur en föreställningsvärld som hävdar vedergällningsprincipen – öga för öga, tand för tand. Barn och vuxna har sådant tänkande. För Meltzer innebär att gå över i den depressiva positionen emellertid att barnet fullt ut *vågar erkänna modern som ett estetiskt objekt*. Samt att modern svarar barnet på ett motsvarande sätt. Då uppstår ett ömsesidigt erkännande och detta leder till att barnet upplever sig i djup mening bekräftat: ett sant och vitalt själv möter ett annat (Jämför Stern, 1985, Tronick, 1998).

Den vuxna patienten måste våga gå in i ett tillstånd av fruktan och bävan inför mötet med det Sanna-och-Sköna-som-Ett för att få uppleva At-one-ment. För

henne innebär det att möta sig själv och sin inre värld fullt ut i den verkliga analytiska situationen, dvs. inför analytikern. För att kunna uppleva den estetiska konflikten fullt ut måste patienten släppa sitt behov att kontrollera objektet och begäret att med sina drifter söka tränga in i det. I analysen blir ofta detta tydligast under tröskelfasen: *För en patient att våga lita till sin positiva överföring så djupt, att den tillåts att föra henne över tröskeln in i den depressiva positionen, är den svåraste och mest riskabla övergången för patient – och analytiker – under en psykoanalys.* Det innebär att i djupet erkänna analysen, så som den faktiskt "utförs" som ett estetiskt objekt. Det innebär vidare att hon tillåter analytikern att finnas till för henne, som en tillräckligt god mor (och föräldrapar) i en situation, där patienten är lika oskyddad som ett spädbarn. Hon har dock samtidigt sitt vuxna medvetande intakt, vilket gör hennes situation mycket mer utsatt. Detta gäller i viss mening också analytikern, när han i djupet öppnar sitt hjärta¹¹. Både patient och analytiker kan bli skadade i djupet om någon av dem bryter den terapeutiska alliansen i detta skede.

Den estetiska konflikten handlar emellertid inte enbart om att söka kontrollera modern eller tillåta hennes subjektiva frihet, utan begreppet har en vidare mening än så:

Det synsätt som Meltzer visar på i *Apprehension of Beauty* och dess antites, och psykiskt ständiga följeslagare, *Clastrum*, öppnar vidare, bort från den enbart narrativt inriktade psykoanalysen, i vilken man huvudsakligen förstår i meningen *comprehends*. Analytikern söker i stället öppna sig för ett tillstånd av *apprehensiveness*, ett tillstånd av högsta mottaglighet, så att han kan ta emot patienten i form av hennes rösts musik (prosodi), rytm, och annan icke diskursiv symbolik. Samt lita på de aningar, bildföreställningar i dess vida bemärkelse, som utan synbarlig anledning intuitivt uppstår inom honom.

Jag kan förstå att Bion (1970) ålade sig den intellektuella judiska 1200-1300-talsmystikens (se Scholem 1955/1992)¹² diktum att söka hålla borta sina jordiska begär och minnen när man i meditation söker Gud – för Bion inte gud utan Mor ("den inre Modern"). Det gällde för honom att aktivt och metodiskt hålla undan 'Memory and Desire' för att kunna vistas i Osäkerhetsmolnet (*uncertainty*

11 Min erfarenhet är att jag i detta skeende faktiskt är "vidöppen". Det styrs ju inte av vilja.

12 I boken *Attention and Interpretation* refererar Bion till Scholem G. (1955) *Major trends in Jewish mysticism*.

cloud and negative capability) och så förhoppningsvis i korta stunder befinna sig i O – ett skeende som leder till att det sanna självet utvecklas.

För mig som analytiker (Ramberg, 2005) innebär det att någorlunda kunna befinna mig i min djupa personlighetskärna utan att medvetet upptas av min egen biografi, och utan att alltför mycket låta mig påverkas av patientens medvetna och omedvetna försök att hindra mig från att "utföra" psykoanalys. I en sådan inre situation kan jag under kortare eller längre perioder vara öppen och uppmärksam inför det okända och finnas i bionsk reverie.

Det är i sådana skeden jag kan uppleva förändring som starkast: när dynamiken i den utsagda förändringen levs, men ännu inte upplevs, dvs. just när vågen kommer och man är på väg att dras med av den. Det är i det ögonblicket kaskeloten i Moby Dick kan skjuta upp ur havet mot en.

Om förgörande och/eller frigörande är ovisst.

Litteratur

- Almqvist, K. (1997) Att läsa Jung. Stockholm. Natur & Kultur.
- Angyal, M (1965) *Neurosis and Treatment*. New York. Wiley and Sons.
- Anonymous (1996/1300 c:a) 'Molnet – Icke-vetandets moln i vilket själen möter Gud. Skellefteå. Artos. Eng. "The Cloud of Unknowing".
- Austin, J.H. (1999) *Zen and the Brain. Toward an understanding of meditation and consciousness*. London. The MIT Press.
- Balint E. (1968) *The Basic Fault*. London. Tavistock Publications.
- Bauer, J. (2007) *Varför jag känner som du känner. Intuitiv kommunikation och hemligheten med spegelneuroner*. Stockholm. Natur & Kultur. (2005) *Warum ich fühle, was du fühlst*. Hamburg. Hoffman and Campe Verlag.
- Bion W R (1962) *Learning from Experience*. London. Maresfield Reprints
- Bion, W. (1965) *Transformations*. London. Maresfield Reprints
- Bion, W. (1970/1984) *Attention & Interpretation*. London. Maresfield reprints
- Bion, W.R. (1993). Angrepp på sammanlänkning i *Vid närmare eftertanke. Psykoanalytiska studier*. Stockholm: Natur & Kultur. Spec. stycke 96, sid. 121-125 (1959) Attacks on linking i (1967) *Second Thoughts*. London. Maresfield Reprints. Spec. pp.102-106.
- Brakel, L.A.W., Kleinsorge, S., Snodgrass, M., & Shevrin, H. (2000). The Primary Process and the Unconscious: Experimental Evidence Supporting Two Psychoanalytical Presuppositions. *Int. J. Psychoanal.* 81, 553.
- Buber, M. (1962) *Jag och Du*. Stockholm. Bonniers. (1923/1978) *Ich und Du*. Heidelberg. Verlag Lambert Schneider.
- Buber, M. (1947/2002) *Between Man and Man*. London. Routledge
- Buber, M. (1957) *Eclipse of God*. New York. Harper & Brothers.
- Deutsch, H. (1942) Some forms of emotional disturbance and their relationship to schizophrenia. *Psychoanalytical Quarterly*, 11.

- Ferro, A. (2006) Clinical Implications of Bion's Thought i *Int J Psycho-Anal* 2006; 87:989-1003
- Ferro, A. (2002/2005) *Seeds of Illness, Seeds of Recovery*. New York. Brunner –Routledge.
- Fine, L. (2003) *Physician of the Soul, Healer of the Cosmos. Isaac Luria and His Kabbalistic Fellowship*. Stanford. California. Stanford University press.
- Fonagy, P. (2005) *Attachment, trauma and psychoanalysis: Where psychoanalysis meets neuroscience*. Keynote lecture at the IPA 44th Congress on Trauma: New Developments in Psychoanalysis, Rio de Janeiro.
- Freud, S. (1996). *Drömtydning*. S.Skr. II. Stockholm. Natur & Kultur. (2006) *Interpreting Dreams*. London. Modern Classics.
- Freud, S. (2003). (1915) *Det Omedvetna*,. S. *Skr IX*. Stockholm. Natur & Kultur. (1915) *The Unconscious*. S.E. 14. London. Hogarth Press. 1981.
- Freud, S. (1996). (1932) Uppdelningen av personligheten. Sid 494. S. *Skr. I*. (1932) *The Dissection of the Psychical Personality*. S.E. 22. pp 77.
- Gazzaniga, M.S., Ivry, R.B., Mangun, G.R.(1998) *Cognitive Neuroscience. The biology of the mind*. New York. W.W. Norton & Company.
- Grotstein, J.S. *A Beam of Intense Darkness*. London. Karnac Books.
- Hamilton, V. (1996) *The Analyst's Preconscious*. Hillsdale, New Jersey. The Analytic Press.
- Hinshelwood, R.D. (1991) *A Dictionary of Kleinian Thought*. London. Free Association Books.
- Horney, K. (1948) *Den neurotiska nutidsmänniskan*. Stockholm. Natur & Kultur. (1937) *The Neurotic Personality of our Time*. New York. W.W. Norton & Company.
- Horney, K. (1953/1989) *Att förverkliga sig själv*. Stockholm. Rabén och Sjögren. (1950) *Neurosis and Human Growth*. New York. W.W. Norton & Company.
- Kant, I. (2004) *Kritik av det rena förnuftet*. Stockholm. Thales. (1781/1787) *Critic der reinen Vernunft*. Riga. Hartknoch. Sid. 69 t.ex.
- Karlsson, G. (2004) *Psykoanalysen i ny belysning*. Stockholm. Stehag. Symposion.
- Keats, J. (1952 ed. Forman M.B.) *Letters*. London Oxford Univ. Press.
- Kelman, H. (1971) *Helping People*. N Y: Science House.
- Kierkegaard, S. (1843/1995) *Fruktan och bävan. Dialektisk lyrik av Johannes de silentio*. Guldsmedshyttan. Nimrod.
- Klein, M. (1923) *The Role of the School in the Libidinal Development of the Child*. Pp. 59-76. (1928) *Early stages of the Oedipus conflict*. I (1981) *Love, guilt and reparation and other works*. London. Hogarth Press. pp 186-198.
- Klein, M. (1946) *Anteckningar om några schizoida mekanismer*. (1989, red. Igra, L./ Sjögren, L.) *Kärlek, skuld och gottgörelse*. Stockholm: Natur & Kultur. (1946) *Notes on Some Schizoid Mechanisms*. (1980) *Envy and Gratitude and Other Works*. London. Hogarth Press.
- Lacan, J. (1954) *The object relation and the intersubjective relation*. I (1988) *The Seminar of Jacques Lacan. Book I. Freuds Papers on Technique 1953-1954*. Cambridge. Cambridge University Press. Sid. 214-219. (1975) *Le Séminaire I*. Paris. Les Editions du Seuil.
- Lacan, J. (1955) *Introduction to the big Other*. I (1988) *The Seminar of Jacques Lacan. Book II. The Ego in Freud's Theory and in the Technique of Psychoanalysis, 1954-1955*. Cambridge. Cambridge University Press. Sid. 246-247. (1978) *Le Séminaire II. Le moi dans la théorie*

- de Freud et dans la technique de la psychoanalyse, 1954-1955*. Paris. Les Editions du Seuil.
- Laing, R.D. (1959/1965) *The Divided Self*. Middlesex. A Pelican Book. Penguin Books.
- Langer, S. (1952). *Filosofi i Ny Tonart*. Uppsala: A och W & Gebers. Eng. (1942) *Philosophy in a New Key*. Cambridge, Massachusetts. Harvard University Press.
- Langer, S. (1967) *Mind: an essay on human feeling*. Vol 1. London: Johns Hopkins Press.
- Melville, H. (1851/2003) *Moby-Dick, Or, The Whale*. London. Penguin Classics.
- Meltzer, D. (1965/1996) Den anala masturbationens relation till projektiv identifikation. I (1996) *Den psykoanalytiska processen*. Sthlm: Natur & Kultur. (1965) The Relation of Anal Masturbation to Projective Identification. *Int. J. Pscho-Anal.* 47 (1966) and in (1992) *Claustrum*. London. Clunie Press.
- Meltzer, D. (1967/1995) *Den psykoanalytiska processen* (Officiellt utgången, men finns på bokhandeln Mareld, Stockholm. Tel 0046-8339987) *The Psycho-Analytical Process*. London. Clunie Press.
- Meltzer, D. (1973) *Sexual States of Mind*. London: Clunie Press.
- Meltzer, D. (1978) *The Kleinian Development. Part III: The Clinical Significance of the Work of Bion*. London. Clunie Press.
- Meltzer, D. (1986) *Studies in Extended Metapsychology*. London. Clunie Press. Pp. 65-69.
- Meltzer, D. (1992a) *Claustrum*. London. Clunie Press.
- Meltzer, D. (1992b) Epilog – Den psykoanalytiska processen 25 år senare. I (1996) *Den psykoanalytiska processen*. Stockholm: Natur & Kultur. Sid. 175-190.
- Meltzer, D. & Harris-Williams, M. (1988) *The Apprehension of Beauty*. London. Clunie Press.
- Merleau-Ponty, M. (2006) *Kroppens fenomenologi* (Första delen). Göteborg. Daidalos. (1962) *Phenomenology of Perception*. London. Routledge & Kegan Paul. (1945) *Phénoménologie de la Perception*. Paris. Éditions Gallimard.
- Ogden, T.H. (1997) *Reverie and Interpretation: Sensing Something Human*. Northvale, NJ. Aronson.
- Ogden, T.H. (2005) *This Art of Psychoanalysis*. London. Routledge.
- Ramberg, L. (1998b). Det symboliserande självet. i Wrangsjö, B. (Red.). *Barn som märks*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Ramberg, L. (2005) *I dialog med Stern*. Psykisk Hälsa 1/2005. (2006) *In dialogue with Stern* (bearbetad från ovan) i *International Forum of Psychoanalysis* vol.15 1/2006.
- Ramberg, L. (2006) *En förändring i det lilla perspektivet*. Föredrag Svenska Psykoanalytiska Sällskapet (2006, 2007). Se www.lennartramberg.se.
- Rizzolatti, G., & Arbib, H. (1998). Language within our Grasp. *Trends Neuroscience* 21: 188-194.
- Rosenfeld, H. (1987) *Impasse and Interpretation*. London. Karnac Books.
- Rycroft, C. (1965) On Ablation of the Parental Images, or The Illusion of Having Created Oneself. I (1985) *Psychoanalysis and Beyond*. Chicago. Univ. of Chicago Press. Pp. 214-232.
- Safran, J.D. (2003) *Psychoanalysis and Buddhism. An unfolding dialogue*. Boston. Wisdom Publications.
- Sandler, P.C. (2005) *The Language of Bion*. London. Karnac Books.
- Sartre, J.P. (1991) *Egots transcendens. Skiss till en fenomenologisk beskrivning*. Udevalla. Daidalos. (c:a 1935/1985) *La transcendance de l'ego*. Librairie Philosophique J. Vrin.

- Sartre, J.P. (1991) *Varat och intet*. I urval. Del IV: Blicken. Göteborg. Bokförlaget Korpen.
- Sartre, J.P. (1943) *L'etre et le néant*, NRF. Paris. Gallimard.
- Scholem, G. (1992) *Den judiska mystiken*. Stockholm/Stehag. Brutus Östlings Bokförlag Symposion. (1967) *Die Judische Mystik in ihren hauptströmungen*. Frankfurt. Suhrkamp Verlag. (1955) *Major trends in Jewish Mysticism*. London. Thames & Hudson.
- Schore, A. (2003). *Affect Regulation and Affect Dysregulation*. Vol. 1 resp. 2. New York. Norton.
- Stern D. (2005) *Ögonblickets psykologi*. Stockholm. Natur och Kultur. (2004) *The Present Moment in Psychotherapy and Everyday Life*. New York. Norton.
- Stern D. (1985/1995) *Spädbarnets interpersonella värld*. Stockholm. Natur och Kultur. (1985) *The Interpersonal World of the Infant*. New York. Basic Books.
- Stern D. (2005) *Ögonblickets psykologi*. Stockholm. Natur och Kultur. (2004) *The Present Moment in Psychotherapy and Everyday Life*. New York. Norton.
- Trevarthen, C. (1996) Lateral asymmetries in infancy: Implications for the development of the hemispheres. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, 20, 571-586.
- Tronick, E.Z. (1998) Dyadically Expanded States of Consciousness and the Process of Therapeutic Change i *Infant Mental Health Journal, Special Issue: Interventions that Effect Change in Psychotherapy: A Model Based on Infant Research*, Vol. 19, No. 3, 1998. (2007) *The Neurobehavioral and Social- Emotional Development of Infants and Children*. New York. Norton & Company.
- Winnicott D W. (1993) Aggressionen och den emotionella utvecklingen och Förvrängningar av jaget i förhållande till det sanna och det falska självet i (1993, red. Jemstedt, A.) *Den skapande impulsen*. Natur och Kultur. (1950-1955) Aggression in Relation to Emotional Development. I (1977) *Through Paediatrics to Psycho-Analysis*. London. Hogarth Press. (1960) Ego distortions in terms of true and false self in (1982) *The Maturation Processes and the Facilitating Environment*. London. Hogarth Press.
- Winnicott D W. (1967) Postscript: D.W.W. on D.W.W. pp. 581-582. (1968) Interpretation in Psycho-Analysis. Pp. 207-212. I (1989, ed. Winnicott, C., Shepherd, R., Davis, M.) *Psycho-Analytic Explorations*. D. W.Winnicott. London Karnac Books.

Abstract

Lennart Ramberg: Meltzer's aesthetic conflict and its ramifications within clinical work. Part 2.

Donald Meltzer's concept the aesthetic conflict makes its clearest appearance on the threshold between the schizo-paranoid and the depressive position. It is presented and described in an existential and phenomenologic way. In the aftermath the patient and analyst often have shorter periods of communing, a mostly nonverbal reciprocity. It seems that the analytic process owes its main momentum in an aesthetic way of listening. A clinical vignette is presented, in which a movement from a narcissistic position to a truly aesthetic appreciation of life is described.

Keywords: Psychoanalysis, aesthetic, existential, Meltzer, Bion.